

SANOILLA RIKOTTU SIELU ON
VAIKEAMPI NÄHDÄ KUIN KIVELLÄ
RIKOTTU IKKUNA

Laadullinen tutkimus nuorten pahoinvoinnista

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2010
Jenna Haukisaari
Tiia Immonen
Elina Saastamoinen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

HAUKISAARI JENNA, IMMONEN TIIA & SAASTAMOINEN ELINA:
Sanoilla rikottu sielu on vaikeampi nähdä kuin kivellä rikottu ikkuna.

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 50 sivua, 4 liitesivua

Kevät 2010

TIIVISTELMÄ

Tama laadullinen opinnäytetyö käsittelee kuraattorien näkemyksiä nuorten pahoinvoinnista. Jokelan koulusurmien jälkeen Oikeusministeriön tutkintalautakunta on antanut suositukset, joiden avulla voidaan varautua ja mahdollisesti ennaltaehkäistä taman kaltaisten tapahtumien toistumista. Monet suosituksista painottuvat nuorten syrjäytymisen ennaltaehkaisyyne ja kouluturvallisuuden parantamiseen. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittä millaisia muutoksia Koulutuskeskus Salpauksen oppilaitoksissa on tapahtunut suositusten antamisen jälkeen.

Lähetimme kyselylomakkeen postitse Koulutuskeskus Salpauksen kuraattoreille. Avoimen kyselylomakkeen avulla halusimme selvittä millaisia toimenpiteitä oppilaitoksissa on suositusten antamisen jälkeen tehty.

Olemme teemoitelleet kuraattorien vastaukset, joiden perusteella paateemoiksi nousevat tutkintalautakunnan suositusten vaikutukset oppilaitosten arkeen sekä koulukiusaamisen ja syrjäytymisen ennaltaehkaisyyne. Teoriaosuudessa kasitellaan nuorten syrjäytymistä, koulukiusaamista ja sosiaalipedagogisen työn menetelmiä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että Koulutuskeskus Salpauksen toimipisteissä on kiinnitetty enemmän huomiota kouluturvallisuuteen ja sen kehittämiseen. Esille nousi nuorten parissa tehtavan ennaltaehkäisevän työn tärkeys sekä täysi- ikäisyyden asettamat haasteet nuorten kanssa tehtävälle tyolle.

Avainsanat: nuoret, syrjäytyminen, koulukiusaaminen, kouluturvallisuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HAUKISAARI JENNA, IMMONEN TIIA & SAASTAMOINEN ELINA:
Stone broken window is easier to see than soul broken with words

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with children and young people
50 pages, 4 appendices

Spring 2010

ABSTRACT

This qualitative thesis deals with the sickness of young people from the welfare officer's point of view. After the school massacre in Jokela the Investigation Commission of the Ministry of Justice presents recommendations to prepare and reduce the probability of school shootings to happen again. Many of the recommendations involve the prevention of marginalization and to improve the safety of the schools. The purpose of the research is to find out what kind of changes have happened in the institutes of Salpaus Further education after the recommendations.

We sent our questionnaire by post to the welfare officers of Salpaus Further education. With the open questionnaire we wanted to find out what kind of actions have been taken after the recommendations.

The answers of the welfare officers were divided into different themes. The main themes rising from the recommendations by the Investigation Commission are their influence on everyday life, bullying and the prevention of marginalization. In our theoretical part we dealt with marginalization of young people, bullying and the methods of social pedagogy.

From the results of the research it can be pointed out that in Salpaus Further education it has been paid more attention to school safety and its improvement. The importance of prevention work with young people turns out to be important, as well as the challenges that adulthood puts to their work with young people.

Key words: young people, marginalization, bullying, school safety

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	NUORTEN SYRJÄYTYMINEN	2
2.1	Nuoruus - hauras elämänvaihe	2
2.2	Syrjäytymisen määrittelyä	3
2.3	Syrjäytymisen ennaltaehkäisy	5
2.4	Oikeusministeriön suositukset	9
3	KOULUKIUSAAMINEN	11
3.1	Kiusaamisen uudet ulottuvuudet	13
3.2	Kiusaamisen vaikutukset	14
3.3	Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen	15
3.4	Mielenterveys	16
4	HYVINVOINTIA RAKENTAMASSA	20
4.1	Osallisuus	20
4.2	Yhteisöllisyys	22
4.3	Elämönhallinta	23
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	26
6	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	27
6.1	Tutkimusmenetelmät ja aineiston analysointi	28
6.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	29
7	TUTKIMUSTULOKSET	32
7.1	Oikeusministeriön suositusten vaikutus oppilaitosten turvallisuuteen	32
7.2	Opiskelijahuoltoryhmä – tukena opiskelijan arjessa	33
7.2.1	Kuraattorien resurssit	34
7.2.2	Moniammatillinen yhteistyö ja salassapitosäännökset	35
7.3	Koulukiusaaminen	36
7.4	Eväitä nuorten hyvinvointiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn	38
8	POHDINTA	40
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	51

1 JOHDANTO

7. päivä marraskuuta 2007 Pekka-Eric Auvinen surmasi itsensä ja kahdeksan muuta henkilöä Jokelan koulukeskuksessa Tuusulassa. Vain kymmenen kuukautta myöhemmin sama tapahtui uudestaan Kauhajoella. Matti Juhani Saari surmasi itsensä lisäksi kymmenen ihmistä. Jokelan koulusurmien jälkeen oikeusministeriön tutkintalautakunta on esittänyt 13 suositusta, joiden avulla voidaan varautua ja mahdollisesti ennaltaehkäistä uusien tapahtumien syntymistä. Monet suosituksista painottuvat nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn. Suositusten kautta mielenkiintomme heräsi ja halusimme selvittää, millaisiin toimiin suositukset olivat jhtaneet.

Mietimme kuka osaisi vastata kysymyksiimme parhaiten, ja pohdinnan jälkeen päädyimme siihen, että kuraattorit olisivat ammatillisesti meitä lähinnä. Keräsimme opinnäytetyömme aineiston toisen asteen oppilaitosten kuraattoreilta. Lähetimme kyselylomakkeen 11 Koulutuskeskus Salpauksen kuraattorille, joista kyselyyn vastasi neljä kuraattoria. Vastausten vähäisyyden takia teimme aineiston tuuksi asiantuntijahaastatteluja. Haastatteluja tehtiin Työpajakoulu Pulssissa, nuorten monipalvelukeskus Dominossa sekä nuorten vastaanotto Sihdissä.

Halusimme keskittyä peruskoulunsa päättäneisiin nuoriin, koska toiselle asteelle siirryttäessä he ovat elämänsä murrosvaiheessa itsenäistymisen ja oman minuuden löytämisen suhteen. Nuorten haasteellinen kehitysvaihe saattaa näkyä moniongelmaisuuksina, jota myös mediassa on viime aikoina runsaasti käsitelty. Syrjäytyminen on ajankohtainen aihe ja siihen on tärkeää puuttua. Opinnäytetyössämme olemme erityisesti huomioineet nuorten syrjäytymistä ja siihen liittyviä ilmiöitä.

Sosiaalialan opinnoissa käsitellään suhteellisen vähän nuorten kanssa tehtävää työtä ja vastineeksi varhais- ja erityiskasvatuksen opinnoille, halusimme itse perehtyä enemmän nuoriin. Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opiskelijoina meitä kiinnostaa nuorten parissa tehtävä ennaltaehkäisevä työ. Opinnäytetyötä tehdessä olemme ymmärtäneet tämän työmuodon tärkeyden.

2 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN

2.1 Nuoruus - hauras elämänvaihe

Opinnäytetyö käsittelee kuraattorien näkemysten kautta toisen asteen opiskelijoiden pahoinvointia. Tutkimuskohteeksemme valikoitui toisen asteen opiskelijat, koska Jokelan ja Kauhajoen tapahtumien perusteella voidaan katsoa, että pahoinvointi purkautuu radikaalimmin vasta myöhemmällä iällä, vaikka pahoinvointia ilmenee nuoremmillakin. Maailmalla tapahtuneiden koulusurmien tekijät ovat olleet peruskouluikäisistä nuoriin aikuisiin. Yhdysvalloissa suurinta tuhoa aiheuttanut koulusurmaaja oli 22-vuotias. (Langman 2009, 19.)

Nuoren ihmisen elämä on ikään kuin risteysvaiheessa. Edessä on paljon valintoja, jotka vaativat päättämään minne lähtisi kouluttautumaan tai mitä tekisi varusmiespalveluksen jälkeen. Peruskoulun lopussa, jos lukio-opinnot eivät kiinnosta, joutuu nuori valitsemaan ammattinsa hyvin varhain. Kaikilta tämä ei onnistu. Nuori on siis vapauden ja vastuun välimaastossa. 15–17-vuotiaat nuoret elävät murrosaikaa, kun he eivät lukeudu enää lapsiin, mutta yhteiskuntaan integroituminen on vielä kesken. Lapsen, nuoren ja alaikäisen määrittely vaihtelee eri viranomaispiireissä. Esimerkiksi lapsilisän saaminen loppuu 17-vuotiaana, kun rikosoikeudellinen vastuu alkaa jo 15-vuotiaana. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 27–31.) Täysi-ikäisyyden virallinen ikä on 18 vuotta. Nuorisolaki määrittelee kaikki alle 29-vuotiaat nuoriksi, kun taas lastensuojelulain mukaan nuori on 18–20-vuotias (Nuorisolaki 72/2006, 2§; Lastensuojelulaki 417/2007, 6§).

Nuoruus on haasteellista aikaa ihmisen elämässä suurine muutoksineen ja koetuksineen. Aikuisuuden kynnyksellä vuorovaikutussuhteet ovat muutoksen pyörteisissä. Vuoden 2007 nuorisobarometristä selviää, että 20 ikävuoden aikoihin tapahtuu voimakasta muutosta ystävien tapaamisessa: 15–19-vuotiaista 76 prosenttia tapaa ystäviään lähes päivittäin, 20–24-vuotiaista enää 47 prosenttia. (Nuorisobarometri 2007, 97.) Terveys ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2007 kouluterveyskyselyssä kysyttiin sellaisten ystävien määrää, joiden kanssa voi puhua luottamuksellisesti itselle tärkeistä asioista. Kyselyn mukaan pojista selvästi suurempi

osa on ilman läheisiä ystäviä kuin tytöistä. (Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008, 64–65.)

Nuorisobarometriä valossa näyttäisi, että 20 ikävuoden paikkeilla tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin notkahtaa. Tyytyväisyys terveydentilaan, taloudelliseen tilanteeseen ja koulutukseen on matalimmillaan juuri 20–24 vuoden iässä. Iän karttuessa tyytyväisyys työhön lisääntyy, samalla kun tyytyväisyys vapaa-aikaan vähenee. Aikuistuvat nuoret jäävät helposti hyvinvoinnin välimaastoon. Nuoren asema koulutus- ja työmarkkinoilla ei ole vielä vakiintunut, mutta vaatimukset ovat kuitenkin kovat, kun pitäisi olla hyvin kouluttautunut ja omata myös laajasti työkokemusta. Samalla lapsuuden tai varhaisuoruuden verkostot eivät anna samaa tukea kuin ennen. (Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti 2010, 104.)

2.2 Syrjäytymisen määrittelyä

Lämsän (2009,29.) mukaan syrjäytymisessä on kyse yhteiskunnan keskeisten toiminta-alueiden sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti arvostetun elämän valtavirran tai keskiön ulkopuolelle jäämisestä tai joutumisesta. Kauhajoen koulusurmien 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportin (2010, 107) mukaan syrjäytyminen määritellään joutumiseksi syrjään ihmiselle itselleen merkittävistä ihmissuhteista. Nuorisobarometrissa nuoret itse ovat määritelleet ystävien puutteen selvästi tärkeimmäksi syyksi syrjäytymiselle. Toiseksi tärkeimpänä syynä syrjäytymiselle nuoret pitävät joutumista huonoon seuraan. Myös päihteiden käyttö koetaan erittäin vahvasti syyksi syrjäytymiselle. Kyselyyn vastanneista suurin osa on sitä mieltä, että syrjäytyminen johtuu ainakin jonkin verran työpaikan tai koulutuksen puutteesta. Työttömyys ei sinänsä ole riski syrjäytymiselle, mutta pitkään jatkuneena se saattaa aiheuttaa syrjäytymistä. Rahan tai harrastusten puutteen syrjäytymisen syynä näkee vain vähemmistö nuorista. Lähes kaksi nuorta kolmesta on sitä mieltä, että syrjäytymisessä on kyse omasta halusta. Yhtä suuri osa kokee sen johtuvan omasta laiskuudesta tai välinpitämättömyydestä (Nuorisobarometri 2009, 125.)

Usein syrjäytyminen ulottuu monille elämäalueille. Se saattaa alkaa koulutuksellisenä syrjäytymisenä, jolloin tarkoitetaan sitä, että nuoren opiskeluvalmiudet ovat heikot tai puutteelliset. Tästä johtuen nuori ei pääse haluamansa alan opintoihin, tai opiskelemaan ollenkaan. Ilman koulutusta ja työkokemusta nuori voi kohdata työmarkkinallista syrjäytymistä. Ilman koulua ja työpaikkaa nuori voi ajautua sosiaaliseen syrjäytymiseen, joka ilmenee sosiaalisten suhteiden rajoittuneisuutena tai puutteellisuutena ja se voi johtaa yksinäisyyteen. Usein sosiaaliseen syrjäytymiseen liittyy myös muun sosiaalisen verkoston, kuten perheen tai muun lähiyhteisön heikkenemiseen. Kun nuoren sosiaalinen tuki heikkenee ja oman elämän hallinnassa tulee vaikeuksia, syrjäytymiskierre voi syvetä. (Lehtonen & Vertanen 2006, Vertanen 2008, 14 mukaan.)

Varhaisessa vaiheessa syrjäytyneen nuoren ennen eläkeikää aiheuttaminen kustannusten arvioidaan yhteiskunnalle olevan noin miljoona euroa (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 116). Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määrät liikkuvat tutkimusten perusteella 14 000 ja 100 000 yksilön välillä (Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008, 27). Suuren jakauman tutkimuksissa voi osaltaan selittää syrjäytymisen käsitteen vaikea määrittäminen, sekä nuoren ikä. Esimerkiksi nuorisolaki määrittelee nuoriksi kaikki alle 29-vuotiaat (Nuorisolaki 27.1.2006/72).

Yksi ongelma ei yleensä merkitse nuoren elämään katastrofia. Yksi ongelma tahtoo kuitenkin kerätä ympärilleen muita ongelmia ja niiden kasautuessa tilanne saattaa olla jo toinen. (Linnakangas & Suikkonen 2004, 27.) Viimeaikoina nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa on esille noussut käsite polarisaatio. Tässä yhteydessä polarisaatiolla tarkoitetaan ongelmien ja toisaalta myös hyvinvoinnin kasautumista tietyille osalla nuorisoa. Enemmistö nuorista voi ja tulee toimeen hyvin, kun taas ne joilla menee huonosti, ajautuvat syvemmälle ongelmien pyörteisiin. Ongelmat voivat esiintyä erityispalvelujen ruuhkautumisena, köyhyyden kasvuna, elämäntapa- ja terveysongelmina sekä koulu- ja työelämän ulkopuolelle jäämisinä. (Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008, 8.) Lukiolaisten liiton puheenjohtaja Ville Virtanen toteaaakin, että suurimmat riskit syrjäytymiseen ovat nuorilla, jotka eivät pääse jatko-opintoihin (Suomen lukiolaisten liitto 2010).

2.3 Syrjäytymisen ennaltaehkäisy

Yleisesti ottaen uskotaan, että ongelmat alkavat kasautua jo varhaisemmalla iällä. Puutteelliset kasvuolosuhteet ja riittämättömät ihmissuhteet voivat jo lapsuudessa aloittaa syrjäytymisprosessin, joka voi jatkua koko elämän ajan. Lapsen elinympäristöä ja vuorovaikutussuhteita tulisi havainnoida tarkasti, koska lapsen syrjintä voi alkaa jo varhaiskasvatuksessa. Päiväkodissa lapsen syrjintä ilmenee yleisemmin niin, että lapsi suljetaan pois ryhmästä eikä lapsi pääse mukaan toisten lasten leikkeihin. Lapsella, joka on jo päiväkodissa jäänyt tai jätetty ryhmän ulkopuolelle, on muita suurempi riski joutua ryhmän ulkopuolelle myös koulussa. (Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti 2010, 107–108.)

Monilla yhteiskunnasta syrjäytyneillä on ollut vaikeuksia jo peruskoulun aikana. Usein oireita ilmenee jo peruskoulun alaluokilla. Puutteellisista oppimisen edellytyksistä syntyy kasautuvia vaikeuksia, jos tukitoimia ei aloiteta ajoissa. Negatiiviseen kierteeseen voi kuulua esimerkiksi oppimisvaikeuksia, koulumotivaation puutetta ja sosio-emotionaalisia ongelmia. Jo syrjäytymisen alkuvaiheissa itsetunto ja itsearvostus sekä pätevyyden tunne heikentyvät. (Vertanen 2008, 13–16.) Tärkeää on tunnistaa oireita, jotka mahdollisesti liittyvät syrjäytymiseen. Ne voivat ilmetä koulukiusaamisena, levottomuutena, psyykkisinä oireina ja erilaisena häiriökäyttäytymisenä kuten väki valtaisuutena tai sopeutumisongelmina. Syrjäytymiseen johtavaa käyttäytymistä voivat olla myös päihdekokeilut, aina alkoholista huumeisiin. (Linnakangas & Suikkola 2004, 27.)

Nuoren siirtyessä peruskoulun luokanopettajan valvonnan alta toisen asteen luokattoman opetuksen piiriin, ongelmat saattavat kärjistyä. Se korostuu varsinkin lukio- ja ammattiopinnoissa, joiden aikana nuoren elämässä tapahtuu murrosiän aikaan muutenkin paljon muutoksia. (Osallistava oppilashuolto 2000, 4.) Nuori on itsenäistymisen kynnyksellä, mutta toisaalta kaipaa kuitenkin aikuisen tukea.

Mitä pidemmälle nuoren syrjäytyminen ajautuu, sitä vaikeampi syrjäytymisen kierrettä on katkaista. Tästä syystä ennaltaehkäisyyn panostaminen on taloudellisesti sekä moraalisesti suotavaa. (Hämäläinen 2001, 75.) Perinteisesti ennaltaehkäisevätyö on jaoteltu primaari-, sekundaari- ja tertiääripreventioksi. Primaaripre-

ventio luo edellytyksiä hyvinvoinnille sekä vähentää ongelmien ja vaikeuksien esiintymistä yhteiskunnallisten toimien avulla. Sekundaariprevention tarkoituksena on häiriöiden varhainen havaitseminen, niihin puuttuminen ajoissa ja niissä tukeminen. Tertiääripreventiossa lievennetään ja vähennetään jo aiheutuneita ongelmia. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 159.)

Sosiaalipedagogisella työllä pureudutaan ongelmiin laaja-alaisesti. Sen avulla pyritään korjaamaan ilmeneviä ongelmia, kuin myös jo ennaltaehkäisemään ongelmien syntyä. Sosiaalipedagoginen työ on kaikkea hyvinvoinnin ylläpitämisestä korjaaviin toimenpiteisiin. (Hämäläinen 2001, 78.) Nuorten kohdalla parasta syrjäytymisen ehkäisyä on kannustaminen oman kouluttautumisvaihtoehdon löytymiseen ja innostaminen oman tulevaisuuden suunnitteluun. Koulutuksen ja tulevaisuuden suunnitelmien avulla tuetaan nuoren elämänhallintaa. (Hämäläinen 2001, 91.) Tukemalla elämänhallinnan mahdollisuuksia, voidaan vahvistaa yhteiskunnallista kiinnittymistä ja ehkäistä syrjäytymistä (Mönkkönen, Nurro & Väisänen 1999, 15).

Kuraattorit tekevät työtä kouluissa sosiaalialan ammattilaisina, mutta samalla heidän työkuvasa sisältää kasvatusta ja ohjaustyötä. Kuraattori on mukana oppilaitoksen arjessa, jossa hän näkyy ja vaikuttaa. Työn tarkoituksena on opiskelijoiden kuunteleminen, auttaminen ja tukeminen. Nuoren elämänhallintaa tukeakseen kuraattori tarvitsee avukseen sekä nuorten vanhempia että koulun henkilökuntaa. (Heikkilä & Saarinen 2008, 165.)

Arjessa kuraattoria työllistävät nuorten ongelmat. Huomion herättävät koulunkäyntiin liittyvät ongelmat, joiden takana voi olla esimerkiksi mielenterveysongelmia, oppimisvaikeuksia ja kiusaamista. Ongelmien vyyhtiä aletaan selvittää nuoren näkökulmasta, jolloin moniammatillista yhteistyötä tehdään mahdollisesti terveydenhoitajan, seurakunnan, nuorisotoimen ja sosiaalitoimen kanssa. Kaikki yhteistyö perustuu kuitenkin vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Vanhempien sitoutuminen nuoren auttamiseen on työn kannalta hedelmällistä. Nuoren asioita selvittäessään kuraattorin työn voidaan katsoa olevan törmästyynynä olemista. Kuraattori on nuoren tukena, kun asioita selvitetään ja käydään läpi niin opettajien kuin nuoren vanhempienkin kanssa. (Heikkilä & Saarinen 2008, 166.)

Työtään kuraattori tekee omalla persoonallaan ja on tärkeää saavuttaa luottamukselliset välit opiskelijoihin. Luottamuksen synnyttämiseksi kuraattorin on oltava tavoitettavissa ja saavutettava kuulluksi tulemisen kokemus nuoren näkökulmasta. Nuoret tarvitsevat usein kuuntelijaa ja tukijaa itsetunnon kehittymiseksi. Nuorille kuuluu turvallinen lapsuus ja aikuisen tuki, joka luo uskoa tulevaisuuteen. (Heikkilä & Saarinen 2008, 166–167.)

Pulssi työpajakoulu toimii osana Koulutuskeskus Salpauksen valmentavan koulutuksen ja erityisopetuksen tukipalveluiden yksikköä. Pulssin toiminta-ajatuksena on varhainen puuttuminen nuoren ongelmiin. Pulssi toimii ennaltaehkäisevänä palveluna nuorille, jotka ovat jostakin syystä keskeyttämässä ammatillisen koulutuksen. Pulssissa haastattelimme erityisopetuksen koordinaattoria Riitta Stenströmiä (2010), sekä kuraattori Minna Kärkkäistä (2010). (Lisäyettä Pulssiin 2010.)

Nuorten opintojen keskeyttämisen takana voivat olla esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat, sekä puutteellinen elämänhallinta. Opiskelujen ohessa elämänhallintaa harjoitellaan arjen perustaitoihin tutustumalla, sekä nuorten tarvitsemien palveluiden kartoittamisella. Pulssi jakson aikana nuoren elämään halutaan tutustua kokonaisvaltaisesti. Nuori saa tukea opintoihinsa ja elämänhallintaan siinä määrin, kuin se on hänelle tarpeellista. Tavoitteena on opintojen jatkuminen omassa ryhmässä, tai jonkin muun mielekkään koulutuspaikan löytyminen. Opiskelu Pulssissa voi kestää kahdeksasta viikosta kokonaiseen lukuvuoteen. (Pulssi työpajakoulu 2009.)

Pulssin työntekijöiden arki sisältää paljon moniammatillista verkostotyötä. Pulssissa opiskeleville nuorille on laadittu henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. Suunnitelman toteutumista seurataan yhdessä muun muassa huoltajien, ryhmänohjaajan, opettajien, terveydenhoitajan ja oman koulutusalan kuraattorin kanssa. Moniammatillisiin verkostoihin kuuluu erilaisia tahoja, jotka Pulssi tavallaan kokoaa yhteen. Yleisimmät yhteistyötahot ovat sosiaalitoimi, terveydenhuolto, poliisi, KELA ja esimerkiksi nuorten monipalvelukeskus Domino. Myös nuoren perheen kanssa ollaan tiiviissä yhteistyössä, vaikka nuori olisi jo täysi-ikäinen. (Pulssi työpajakoulu 2009.)

Nuorten monipalvelukeskus Dominon palvelut on tarkoitettu 12–25-vuotiaille nuorille sekä heidän perheilleen. Dominon työmuotoja ovat perhetyö, etsivätyö, sosiaalinen kuntoutus, johon sisältyvät kriisi- ja traumatyö sekä mielenterveys- ja päihdetyö, ja uusimpana työmuotona neuvotus, jota tehdään 15–22-vuotiaiden parissa. (Siiteri 2010.)

Dominossa avainasemassa on nopea puuttuminen. Ensimmäinen tapaaminen asiakkaan kanssa on viimeistään viiden vuorokauden sisällä yhteydenotosta. Asiakasta tavataan aluksi yhdestä kolmeen kertaan viikossa ja minimissään työskentely kestää kolme kuukautta. (Siiteri 2010.)

Dominon työ voi olla esimerkiksi psykososiaalista tukea, joka on kahdenkeskistä ja luottamuksellista keskustelua, yhdessä tekemistä ja asioiden hoitamista. Työn tavoitteena on ratkaisukeskeisin menetelmin tukea ja motivoida nuorta rakentamaan mahdollisuudet normaaliin elämään, johon kuuluvat koti, toimeentulo ja ihmissuhteet. (Siiteri 2010.)

Nuortenvastaanotto Sihdin toiminta on tarkoitettu Lahtelaisille 13–18-vuotiaille nuorille, joilla ei ole muualla hoitosuhdetta. Sihdissä työskentelee lääkäri, sairaanhoitaja/perheterapeutti, terveydenhoitaja/traumapsykoterapeutti, sosiaalityöntekijä, psykologi ja toimistos sihteeri. (Nurminen 2010.)

Sihdin työ on korjaavaa työtä. Ennaltaehkäisevä työ tehdään kouluterveydenhuollossa ja Sihtiin tullaan, jos siellä herää huoli nuoren psyykkisestä hyvinvoinnista. Sihdissä ei ole pitkiä hoitokontakteja, vaan siellä tehdään nuoren psyykkisen hyvinvoinnin alkuarviointi ja kartoitetaan palvelut, joiden piiriin nuori ohjattaisiin. (Nurminen 2010.)

Työryhmä tarjoaa apua elämänkriiseissä, nuoruusiän psyykkisissä kasvuki vuissa ja mielenterveysongelmissa. Sihdissä käydään 1-5 selvittelykäyntiä, joiden aikana arvioidaan jatkohoidon tarve. Ensikäynnille Sihtiin on tarkoitus päästä mahdollisimman pian, viimeistään kahden viikon kuluttua ensimmäisestä yhteydenotosta.

Arviointikäyntien aikana tavataan ainakin kerran myös nuoren perhe, jotta kartoitetaan kokonaistilanne nuoren elämästä. (Nurminen 2010.)

Sihdissä on psykodynaaminen näkemys nuoren kehitykseen, vahva psykodynaaminen osaaminen. Sihdissä osataan tunnistaa vaaran paikat nuoren psyykkiselle kehitykselle, muun muassa kavereiden puute ja liiallinen kiinnittyminen vanhempiin. (Nurminen 2010.)

2.4 Oikeusministeriön suositukset

Jokelan koulusurmien jälkeen annetuilla Oikeusministeriön tutkintalautakunnan suosituksilla pyritään ennaltaehkäisemään syrjäytymistä, parantamaan kouluturvallisuutta ja vähentämään mahdollisuuksia samankaltaisen tragedian tapahtumisesta uudelleen. Opinnäytetyömme pohjautuu Jokelan koulusurmien jälkeen annettuihin suosituksiin. Suosituksia on annettu kokonaisuudessaan 13, mutta opinnäytetyössä käsitellään niistä kolmea.

Seuraavassa Oikeusministeriön tutkintalautakunnan antamat suositukset:

Suositus 1

Sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetusministeriön tulisi viestinnällä ja tilannetta tiiviisti seuraamalla huolehtia siitä, että sosiaali- ja terveysviranomaiset ja opetuksen järjestäjät kehittävät oppilas- ja opiskelijahuoltotyötä. Työn tulee olla sellaista, että resursseja on suositusten mukainen määrä, työ on suunnitelmallista, oppilaiden ongelmia pyritään aktiivisesti tunnistamaan ja tukitoimenpiteiden toteuttaminen varmistetaan. Tarvittaessa on ryhdyttävä lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin.

Suositus 2

Sosiaali- ja terveysministeriön ja opetusministeriön tulisi selkeyttää oppilas- ja opiskelijahuollon tiedonkulkuun ja salassapitoon vaikuttavat säännökset.

Suositus 4

Opetusministeriön ja opetuksen järjestäjien tulisi huolehtia siitä, että kouluissa on aktiivisessa käytössä järjestelmälliset ja toimivat käytännöt kiusaamisen ennaltaehkäisyyn, puuttumiseen jo varhaisessa vaiheessa sekä seurantaan. (Jokelan koulusurmat 7.11.2007 tutkintalautakunnan raportti 2009.)

Edellä mainittujen suositusten antamisen jälkeen julkaistiin Kauhajoen koulusurmien 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti helmikuussa 2010 ja siinä asetettiin uusia suosituksia parantamaan kouluturvallisuutta. Suosituksilla pyritään rajoittamaan aseiden saatavuutta, kehittämään nuorten mielenterveyspalveluja ja parantamaan oppilaitoksissa toimivien sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Kun Kauhajoen koulusurmien 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti julkaistiin, oli opinnäytetyömme jo siinä vaiheessa, että Jokelan suositusten pohjalta nousseet kysymykset olivat lähteneet Koulutuskeskus Salpauksen kuraattoreille.

3 KOULUKIUSAAMINEN

Tommi Läntinen on tehnyt koulukiusaamisesta koskettavan laulun. Laulu kuvaa koulukiusatun lapsen tuntemuksia aidosti, kuinka syvälle sydämeen sattuu.

*Äiti, en tahdo mennä kouluun
Äiti, saan aina olla yksin
Ei kukaan musta välitä
Saan aina yksin leikkiä
Äiti, miks toiset vaan kiusaa?*

*Mutsi hei, mä tahdon uuden videon
Tiiätsä mutsi, missä meidän faija on?
En lukea, en tahdo tavata, en sydäntäni avata
Mutsi hei, mä en mee enää kouluun*

*Usein on vaikeaa elämäänsä aloittaa
Niin pienillä siivillä lentää*

*Voi kuinka koskee
Kelle sen kertoisin
Syvälle sydämeen sattuu*

*Sattuu, pienet hartiat kun alas painuu
Koskee, paha lääkettä on siihen löytää
Kiusaajat saapuvat, näytös voi alkaa
Koskee, kun sivusta vain sitä katson*

*Yksin taas välitunnilla hän seisoo
Niin yksin, pois leikeistä toisten
Pikku zorrot, pikku prinsessat
Kohta aikuisiksi kasvavat
Ne kosta, et sydäntä voi niiltä ostaa*

*Voi kuinka koskee
Kelle sen kertoisin
Syvälle sydämeen sattuu*

*Voi kuinka koskee
Toiset ei ymmärrä
Syvälle sydämeen sattuu*

(Läntinen 2000)

Koulukiusaaminen on järjestelmällistä, tahallista ja toistuvaa vallan tai voiman väärinkäyttöä. (Jokelan koulusurmat 7.11.2007 tutkintalautakunnan raportti 2009, 92). Pörhölä määrittelee koulukiusaamisen yhden tai useamman oppilaan toistuvaksi loukkaamiseksi, vahingoittamiseksi tai syrjimiseksi. Kiusaamisen kohde ei pysty puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Kiusaamisen luonne voi olla fyysistä tai psyykkistä. (Pörhölä 2008, 95.) Yleisesti kiusaajaa luonnehti se, että hän on uhriaan fyysisesti ja psyykkisesti vahvempi. Kiusaaja on usein uhriaan suuremman kokoinen, vahvempi ja hänen itseluottamuksensa on parempi. Kiusaajalla on myös muista nuorista koostuva tukijoukko. (Langman 2009, 30.)

Kiusaamista esiintyy jokaisessa instituutiossa päiväkodista työpaikoille, eikä sen vaikutuksilta kukaan voi välttyä. Koulutuskeskus Salpauksen piiriin kuuluvan työpajakoulu Pulssin kuraattorina toimiva Kärkkäinen totesi, että kiusaaminen on yleistä. Kiusaaminen on kuitenkin subjektiivinen kokemus. Toinen voi kokea jonkun asian kiusaamiseksi, kun taas joku muu voi pitää sitä vaikka huumorina. Jos vain yhtä ihmistä luokassa syrjitään, niin se on kyllä kiusaamista. (Kärkkäinen 2010.)

Sellaisen lapsen, joka on kokenut syrjintää päiväkodissa ja mahdollisesti myöhemmin myös koulussa, riski joutua kiusaamisen tai väkivallan kohteeksi, on suurempi kuin lapsen joka ei ole vastaavaa kokenut (Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti 2010, 108). Todennäköisin riski joutua kiusatuksi on fyysisesti heikoilla, epämiellyttäviksi koetuilla ja sosiaalisesti eristäytyvillä oppilailta. Tyypillistä kiusatulle on passiivisuus, joka ilmenee alistavana ja ei-aggressiivisena käyttäytymisenä. Nämä uhrit harvoin provosoivat hyökkäyksiä tai kostavat hyökkääjille. (Jokelan koulusurmat 7.11.2007 tutkintalautakunnan raportti 2009, 92.)

Poikien kiusaaminen on usein sanallista ja fyysistä, samalla myös helpommin tunnistettavaa. Tyttöjen välinen kiusaaminen on yleensä vaikeampaa havaita, koska kiusaaminen on sosiaalista peliä, jonka avulla kasvatetaan omaa suosiota ja alennetaan uhrin asemaa vertaisryhmässä. Tyttöjen kiusaaminen on luonteeltaan henkilökohtaisempaa kuin poikien kiusaaminen, koska tytöillä on parempi kyky

löytää toistensa heikot kohdat, joita hyödyntää kiusaamistilanteissa. (Höistad 2003, 94–95.)

Tyttöjen kiusaamisen sanaton muoto, joka perustuu pelkästään kehonkieleen, sisältää ilmeitä, eleitä ja katseita. Se voi olla myös hiljaista yhteisymmärrystä kiusaajaryhmän sisällä. Hiljainen kiusaaminen voi olla myös eristämistä ja sillä on oma tehtävänsä. Se tekee kiusaamisen kohteesta haavoittuvamman, jolloin häntä on jatkossa helpompi alistaa, manipuloida ja kontrolloida. Hiljaisen kiusaamisen yhtenä piirteenä on myös virheiden etsiminen kiusatusta ja ylikriittinen suhtautuminen häneen. Kaikki muut saavat tehdä virheitä, mutta kiusatun tehdessä jotain vääräksi koettua, hän saa heti kärsiä siitä. Yleensä on vielä niin, että mitä tahansa kiusattu tekeekin, se tulkitaan vääräksi. (Holmberg-Kalenius 2008, 23–30.)

Kärkkäinenkin toteaa, että tytöt ovat petoja toisilleen. Tytöt piikittelevät ja käyttävät sosiaalisia taitojaan hyväksi, kun taas pojat turvautuvat nyrkkeihin. Sanatonta kiusaamista on opettajienkin vaikea tunnistaa. Kiusaaminen voi tapahtua myös vapaa-ajalla ja koulumatkoilla. (Kärkkäinen 2010.)

3.1 Kiusaamisen uudet ulottuvuudet

Kiusaaminen on saanut uusia piirteitä teknologian kehittyessä. Viestintäteknologia on avannut kiusaamiselle uusia mahdollisuuksia laajeta myös kouluympäristön ulkopuolelle (Valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–11). Kiusaaminen on siirtynyt fyysisestä välituntikiusaamisesta ”näkymättömäksi” nolaamiseksi ja loukkaamiseksi. Kännykällä kiusaaminen tapahtuu yleensä pilasoittoina, pilkka- ja uhkaus viesteinä ja seksiin viittaavina kuvaviesteinä. (Matikainen 2008, 56–57.) Esimerkiksi kamerakännykät mahdollistavat herjaavan materiaalin välittämisen Internetiin tai muille nuorille.

Suurin osa Internetin käytöstä on harmitonta vuorovaikutusta nuorten kesken. Kuitenkin Mannerheimin lastensuojeluliiton kuvagallerioiden käyttäjille vuonna 2007 teettämä kysely paljastaa, että kuvagallerioiden (irc-galleria, kuvake.net ja ii2.org) käyttäjistä 19 prosenttia kertoi kohdanneensa nettikiusaamista käyttämis-

sään yhteisöissä. Yleisimmäksi kiusaamisen muodoksi mainitaan pilkkaaminen, seksuaalisten kommenttien liittäminen käyttäjän kuviin ja kuvien luvaton käyttäminen. Internetissä ilmenee myös paikkansapitämättömien juttujen levittämistä, huijausta sekä syrjintää. (Matikainen 2008, 48–49.) Ongelmaksi nettikiusaamisessa muodostuu se, ettei siitä kerrota aikuisille, jolloin siihen voitaisiin puuttua. Toisaalta kuitenkin nettikiusaaminen on tavallista kiusaamista julkisempaa, koska se tapahtuu kaikille avoimessa foorumissa. (Matikainen 2008, 49.)

Kun aloitimme opinnäytetyön tekemisen, kouluväki valta käsitteenä oli meille vieras. Kuitenkin jo vuonna 1990 kirjoitetussa runokirjassa mainitaan sana kouluväki valta (Askola & Porio 1990, 60). Suomessa onkin Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisten seurauksena alettu käyttää kouluväki vallan käsitettä. Kouluväki valta antaa kuvan koulukiusaamisen raaistumisesta. On selvää, että jossakin on raja, jossa koulukiusaaminen muuttuu sopimattomaksi käsitteeksi, se ei vain riitä kuvaamaan tilanteita, joita kouluissa tapahtuu. (Kiilakoski 2009, 37.) Koulukiusaamisen käsite on aivan liian lievä määrittelemään tilanteita, joissa kiusaaminen saa fyysisen väki vallan piirteitä.

3.2 Kiusaamisen vaikutukset

Kiusatut oppilaat kärsivät muita ikätovereitaan useammin henkiseen ja fyysiseen terveyteen liittyvistä ongelmista, kuten itsetunnon alenemisesta, nukkumisvaikeuksista, yleisestä sairastelusta sekä masentuneisuudesta, joka voi pahimmillaan ilmetä itsetuhoisuutena. Koulukiusaamisella on myös suuri vaikutus nuorten vertaissuhteille, ja se voi aiheuttaa kielteistä suhtautumista toisiin nuoriin. Kokonaisuudessaan se voi vaarantaa nuorten psykososiaalisen hyvinvoinnin. (Pörhölä 2008, 94–96; Jokelan koulusurmat 7.11.2007 tutkintalautakunnan raportti 2009, 92.) Koulukiusaaminen vaikuttaa oppilaan viihtyvyyteen koulussa, opiskelumotiivaatioon sekä myöhemmin myös työelämään ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen (Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008, 27).

Kauan jatkuneella koulukiusaamisella on tutkimusten mukaan yhteys syrjäytyneisyyteen ja toivottomuuden tunteisiin. Kiusaamisen seuraukset saattavat ilmetä

vielä aikuisiällä. Jatkuvan kiusaamisen kohteeksi joutuneen lapsen oireet ovat samankaltaiset kuin sellaisen lapsen, joka on joutunut väkivallan kohteeksi tai sen todistajaksi. Pitkään kiusatun lapsen vuorovaikutuksen tulkintamalli voi muuttua niin, että hän herkästi tulkitsee vuorovaikutuksen negatiiviseksi. Lapsi tarvitsee tukea selvitäkseen kiusaamisen jäljistä. (Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti 2010, 114.)

Kiusaamisella on suuri vaikutus nuoren itsetunnolle. Kiusaamisen seurauksena uhri menettää perusturvallisuudentunteensa ja tunteen siitä, että hänellä on paikka yhteisössä – hänestä tulee ikään kuin näkymätön. Ihmisarvon menettäminen on yksi kipeimmistä asioista, jonka ihminen voi kokea. (Holmberg-Kalenius 2008, 32–33.) Haastattelemamme Kärkkäinen puhui siitä, kuinka kiusattu alkaa itsekään vähätellä itseään kiusaamisen murentaessa nuoren itsetuntoa (Kärkkäinen 2010). Myös nuorten vastaanotto Sihadissa tuli ilmi, että kiusaaminen on ollut taustalla monissa mielenterveyden ongelmissa. Se vaikuttaa niin vahvasti nuoren minäkuvaan ja identiteettiin. (Nurminen 2010.)

3.3 Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen

Erityisen tärkeää on suunnata huomio koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn sekä varhaiseen puuttumiseen ja oppilaiden ryhmäytymisprosessiin. Ensisijainen vastuu kiusaamiseen puuttumisessa on nuoren kanssa työskentelevällä moniammatillisella verkostolla. Opettajat, rehtorit, kouluterveydenhuolto, oppilashuoltoryhmä sekä nuorten vanhemmat ovat avainasemassa kiusaamiseen liittyvissä teemoissa. Tarkoitus on kasvattaa nuoren koulukiusaamiseen ja vertaissuhteisiin liittyvää ymmärrystä. Koulun henkilökunnalla ja vanhemmillä on vastuu tukea nuorten turvallista ryhmäytymistä, keskinäisten ystävyyssuhteiden muodostumista ja nuorten eettistä vastuunkantoa ihmissuhteissa. Tärkeää on myös auttaa nuorta näkemään ihmissuhteiden merkittävyys. Vaikka nuori olisi tullut kiusatuksi, tulee häntä tukea siihen, että hän ymmärtää ihmissuhteiden silti olevan tavoittelemisen arvoisia. Kouluympäristössä tulisi panostaa vuorovaikutustaitojen sekä ryhmässä toimimisen taitojen kehittämiseen. (Pörhölä 2008, 101–103.)

Kiusatun on vaikea puhua kiusaamisesta häpeän ja pelon vuoksi. Voidaan pelätä sitä, että kiusaaminen vain pahentuisi, mikäli siitä kerrottaisiin aikuisille. Kärkkäinen painottaa, että kiusaamisen pitää aina puuttua. Se antaa nuorillekin kuvan, että kiusaaminen on väärin. (Kärkkäinen 2010.) Kouluun tulisi luoda sellainen ilmapiiri, jossa kiusaamiseen uskalletaan puuttua. Kiusaamisen vähentymisen ja loppumisen kannalta asenne ja tunneilmapiiri ovat ratkaisevia. Tunnetietoisuus ja tunneilmapiiri ovat tehokkaita kiusaamisen sekä syrjäytymisen ehkäisijöitä. (Holmberg-Kalenius 2008, 163.)

Koulukiusaaja, jonka käyttäytymiseen ei puututa, voi aikuisena jatkaa samaa toimintamallia olemalla työpaikkakiusaaja. Kiusaajista tulee myös helpommin rikollisia, päihteidenkäyttäjiä ja mielenterveysongelmista kärsiviä. Moni nuori, joka viiltelee itseään, on kokenut kiusaamista tai ollut itse aikaisemmin kiusaaja. Olisi erittäin tärkeää puuttua lasten ja nuorten haitalliseen epäsosiaaliseen käytökseen, jotta voitaisiin muuttaa heidän elämänsä kulkuaan. (Holmberg-Kalenius 2008, 161.)

3.4 Mielenterveys

Mielenterveys niin psyykkisenä, fyysisenä kuin sosiaalisenakin, on olennainen osa kokonaisvaltaista terveyttä ja hyvinvointia (Salonen 2010, 7). Toisin kuin fyysiset sairaudet mielenterveysongelmat eivät ole erillisiä ongelmia. Mielenterveysongelmat voidaan ajatella suurena kokonaisuutena, jossa erilaiset oireet ja ongelmat ovat kietoutuneet yhteen. Niistä on vaikea määritellä mitkä ovat ongelmien syyt ja mitkä seurausta. (Furman 2003, 166.) Nuoruusikää murrosiästä varhaisaikuisuuteen pidetään haastavana kehitysvaiheena ja se itsessään on jo riskitekijä erilaisille mielenterveysongelmille (Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti 2010, 109). Mielenterveys vaikuttaa nuoren arkeen, opiskeluun ja ihmissuhteisiin eli kokonaisuudessaan nuoren elinympäristöön. Nuorten mielen-terveyden kannalta olisi oleellista vahvistaa kouluyhteisössä sellaisia voimavaroja, jotka tekevät mahdolliseksi yhteisön terveydestä huolehtimisen. Tämä ennaltaehkäisisi nuorten ongelmien syntymistä. (Salonen 2010, 7.)

Mielenterveyttä tukevia tekijöitä on niin ulkoisia kuin sisäisiäkin. Ulkoisia tekijöitä ovat sosiaalinen tuki ja ystävät, kuulluksi tuleminen ja vaikuttamisen mahdollisuudet, työ ja koulu sekä turvallinen elinympäristö. Sisäisiin tekijöihin lukeutuvat hyvä terveys ja fyysinen kunto, hyvä itsetunto, vuorovaikutustaidot, ihmissuhdetaidot sekä myönteiset varhaiset ihmissuhteet. (Heiskanen, Salonen & Sassi 2006, 21.) Varhainen vuorovaikutus on lapsen psyykkisen kehityksen pohja. Rakkauden juuret syntyvät ensimmäisellä vuodella. On tärkeää tiedottaa vanhempia ja lasten kanssa toimivia aikuisia varhaisen vuorovaikutuksen tärkeydestä. Olisi tuettava myös pikkulasten vanhempien mahdollisuuksia olla rauhassa lasten kanssa kotona, vaikka yhteiskunnan paine vaatii vanhempia palaamaan työelämään. Sihti hoitaa omalta osaltaan juuri niitä ongelmia, joita puutteellinen varhainen vuorovaikutus on aiheuttanut. (Nurminen 2010.) Koko nuoren kasvuympäristö vaikuttaa hänen hyvinvointiinsa ja mielenterveyteensä (Cobain 2001, 64). Ongelmat perheessä heijastuvat aina nuoren hyvinvointiin. 28 % Dominossa käyvistä nuorista kertoo, että vanhempien tilanne ja levottomuudet kotona ovat suurin huolenaihe. (Nurminen 2010; Siiteri 2010.) Usein puhuttaessa nuoren masennuksesta määritellään eri tekijöitä, joilla on taipumus lisätä masentumisen riskiä. Nämä tekijät liittyvät monesti juuri nuoren omiin sekä perheen ominaisuuksiin. (Ellonen 2008, 22.)

Koulu saattaa olla ainoa instituutio, joka voi vaikuttaa jokaisen kehittyvän nuoren elämään. Koulun piirissä voidaan myös kiinnittää huomiota nuorten mielenterveyteen. On tärkeää muistaa, että koulussa aikuisen läsnäolo, ikätoverit, säännöt, rutiinit ja tavoitteellinen opiskelu ovat jo olemassa olevia nuoren mielenterveyttä tukevia tekijöitä. Toisen asteen oppilaitokset ovat ensisijalla aikuistuvien oppilaiden mielenterveyden tukemisessa. Koulussa olevat ammattilaiset ovat tekemisissä koko nuorten ikäluokan kanssa ja heillä on avainasema tunnistaa huolta herättävät oppilaat, joiden tilanne poikkeaa normaalista kehityksestä. Koulun ammattilaisilla on kuitenkin suuri haaste tunnistaa juuri poikkeava käytös normaalista kehityksestä koulun kiireisessä arjessa. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 13–28.) Nuoruusikään katsotaan kuuluvan riskikäyttäytyminen, tunteiden ailahtelu ja käyttäytymisen muutokset (Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti 2010, 109).

Jos huoli nuoresta herää, on tärkeää ottaa se puheeksi. Jos nuoren päivittäinen elämänhallinta heikkenee, tulee tilanteeseen puuttua. Hälyttäviä merkkejä nuoren arjessa voivat olla poissaolojen suuri määrä, muutokset käytöksessä ja mielialassa sekä useasti toistuvat erilaiset fyysiset oireet. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 28–29.) Nuorten maailmassa on oleellista kuulua ikäto vereiden joukkoon ja näin saada vertaistuesta tukea identiteetin kehitykselle. Nurminen kertoikin, että Sihdissä vahvuutena ovat psykodynaaminen osaaminen ja vaaran paikkojen tunnistaminen nuoren psyykkisessä kehityksessä, joita ovat muun muassa kavereiden puute ja liiallinen kiinnittyminen vanhempiin. (Nurminen 2010.)

Joka viidennellä nuorella on mielenterveysongelmia, jotka vaikeuttavat nuoren arkea ja joihin tarvitaan ulkopuolista apua (Haasjoki & Ollikainen 2010, 28). Mielenterveysongelmat nuoruusiässä voivat pysäyttää koko nuoren kehityksen (Heiskanen, Salonen & Sassi 2006, 113). Niin Dominossa kuin Sihdissäkin todettiin, että nuorten pahoinvointi ilmenee mielenterveysongelmina. Nuorilla esiintyy masentuneisuutta, ahdistuneisuutta, univaikeuksia, paniikkihäiriöitä, impulsiivisuutta ja asosiaalisuutta. Tytöillä syömishäiriöt ovat suhteellisen yleisiä. Pojilla taas esiintyy enemmän aggressiivisuutta. (Nurminen 2010; Siiteri 2010.) Häiriöitä voi usein olla monia samaan aikaan, esimerkiksi masennusta ja päihdeongelma. Seurauksena voi myös olla se, että yksi ongelma johtaa toiseen. Nuori voi tuntea olonsa niin ahdistuneeksi, että yrittää lievittää pahaa oloaan alkoholilla. Tällöin voi käydä niin, ettei varsinaista ongelmaa tunnisteta, vaan havaitaan vain yksi oire tai ongelma. On myös todettu, että päihteiden käytöllä voi olla yhteys monenlaisiin mielenterveysongelmiin. (Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti 2010, 109–110.) Jos nuorilla on ongelmia monilla eri elämäneläimillä, niin ensimmäiseksi on päätettävä, mistä ongelmia lähdetään purkamaan. Kaikki nuoret eivät välttämättä edes osaa hakeutua auttajien pariin, jolloin tarvitaan etsivää työtä sekä erityisnuorisotyötä. (Vehviläinen 2002, 11.)

Pahimmillaan mielenterveyden ongelmat voivat kärjistyä itsetuhoisuuteen. Itsensä vahingoittamisen ajattelu kertoo aina siitä, että jotain on vialla. Itsemurha-ajatukset eivät kuulu nuoren terveeseen kasvuun ja kehitykseen. Nuoren tilanne voi olla niin toivoton, ettei hän itse näe muuta ratkaisua. Takana ei yleensä ole

halu kuolla, vaan suuri epätoivo. Itsemurhan yritys on useimmiten hätähuuto nuorelta. Usein päihteiden käyttö ja impulsiivinen käyttäytyminen voivat lisätä itsemurhayrityksen riskiä. (Heiskanen, Salonen & Sassi 2006, 49–52.)

Kauhajoen koulusurmien jälkeen on kiinnitetty huomiota nuorten mielenterveysongelmien hoitoon. Niihin liittyen on Oikeusministeriössä annettu myös seuraava suositus:

Sosiaali- ja terveysministeriön tulisi huolehtia siitä, että alle 23-vuotiaille ei aloiteta mielenterveyslääkehoitoa ilman psykiatria tai nuorten psyykenlääkehoitoon perehtyneen lääkärin tutkimusta. (Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti 2010, 152.)

Alle 23-vuotiaiden psyykenlääkitystä ei tulisi aloittaa ilman erikoislääkärin tai nuorten psyykenlääkehoitoon perehtyneen lääkärin huolellisesti tehtyä arviointia (Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti 2010, 152). Nuoren hoito on mutkikkaampaa, koska nuoren psyykinen ja fyysinen kehitys on vielä kesken. Nuori tarvitsee psykososiaalisia hoitomuotoja. Lääkehoito ei voi olla ainut hoito nuoren mielenterveysongelmissa. (Luhtasaari 2009, 97.) Dominossa tehtävän psykososiaalisen työn tueksi myös Siiteri näkee lääkehoidon suotavana. Näin saadaan parhaita tuloksia asiakkaan tilanteeseen. Nuoren oma verkosto pyritään ottamaan aina mukaan nuoren tilanteen parantamisessa. Tärkeää on jakaa muutosprosessi jonkun kanssa. Jos nuori on kauempaa kotoisin, eivätäkä vanhemmat pääse paikalle, voi mukana olla kämpppis, poika- tai tyttöystävä tai joku muu nuorelle läheinen henkilö. (Siiteri 2010.)

4 HYVINVOINTIA RAKENTAMASSA

Sosiaalipedagogisen työn ulottuvuutena on pyrkimys sosiaalisten ongelmien pedagogiseen ehkäisyyn ja lievittämiseen, ihmisten yhteiskunnallisen identiteetin vahvistamiseen ja selkiyttämiseen, subjektiuden ja elämänhallinnan tukemiseen sekä osallisuuden ja osallistumisen edistämiseen. Nuorten kanssa tehtävän sosiaalipedagogisen työnmuotoja ovat aktivointi, toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. (Hämäläinen 2001, 66–77.)

4.1 Osallisuus

Irja Askola herättelee runossaan ajatuksia lasten ja nuorten osallisuudesta.

*Mitä tapahtuisi
jos lapset
olisivat yhteiskunnallisesti kiinnostava ryhmä
joiden näkökantoja
päättäjät ei uskaltaisi sivuuttaa
ja joiden todellisuus
menestyjän on tunnettava*

*mitä tapahtuisi
jos lapset
edellyttäisivät
että heidän tunteitaan, pelkojaan ja ilon aiheitaan
ei vähätellä*

*mitä tapahtuisi
jos lapset saisivat kokea
että heitä uskotaan
heihin luotetaan
heidän sanansa otetaan vakavasti*

*mitä tapahtuisi
jos lapset
saisivat itse kertoa
mikä on totta.
(Askola & Porio 1990)*

Uusi lastensuojelulaki korostaa lasten osallisuuden ja kuulemisen merkitystä (Lastensuojelulaki 417/2007). Myös lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa kuuleminen ja osallistumisen sekä vaikuttamisen mahdollisuudet ovat keskeisesti esillä. Niihin tarvitaan heidän mielipiteidensä huomioimista erilaisten palveluiden kehittämisessä ja arjen käytännöissä, esimerkiksi kouluissa. (Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma 2007, 4.) Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus peräänkuuluttaa lapsen oikeutta esittää näkemyksensä häntä itseään koskevista asioista niin kotona, koulussa kuin laajemmin yhteiskunnassakin. Lapsen näkemykset on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus, artikla 12.)

Nuorisolaki puolestaan velvoittaa järjestämään alle 29-vuotiaille mahdollisuuden osallistua paikallisten ja alueellisten asioiden käsittelyyn (Nuorisolaki 72/2006, 8§). Nuorisolaki painottaa yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja osallistumiseen. Syrjäytyneiden nuorten kohdalla on kuitenkin ensisijaisen tärkeää osallistaa heitä omaan elämäänsä. Nuoren oma elämänhallinta ja arki tulisi olla kunnossa ennen kuin hänellä on voimavaroja kiinnostua yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta.

Pirjo Laaksonen ja Eeva Hytönen (2000) toteavat artikkelissaan, että nuorten syrjäytymisen ehkäisyn sijaan tulisi puhua osallisuuden edistämisestä. Tärkeää on myös muistaa osallistaa koko nuoren verkosto, mukaan lukien opettajat. (Osallistava oppilashuolto 2000.) Syrjäytyminen on osallisuuden kadottamista. Nuorten osallisuuden edistäminen siis vähentää ja lieventää syrjäytymistä. (Nivala 2008, 10–11.) Sosiaalipedagogisella toiminnalla pyritään ehkäisemään ihmisten sosiaalisia ongelmia, millä edistetään ihmisten yhteiskunnallista osallisuutta (Mönkkönen, Nurro & Väisänen 1999, 19–20).

Ammatillinen koulutus tulisi nähdä ammattitaidon tuottajan roolia laajemmin kasvattajana osallisuuden edistämiseen sekä väylänä yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Juha Hämäläinen korostaa artikkelissaan sitä, että osallisuuden tulisi olla nuorille positiivinen ja tavoiteltava asia. (Hämäläinen 2008, 21–22.)

Kuten kappaleen alussa olleessa Irja Askolan (1990) runossa todetaan, on aika välittää nuorista ja kuulla heidän omat mielipiteensä. Jotta voisimme ymmärtää nuoria, on meidän tutustuttava heihin sekä heidän maailmaansa. Tulisi luottaa heihin ja heidän kykyihinsä. Nuoria tulisi kannustaa ottamaan vastuuta niin omasta elämästään kuin yhteiskunnallisista asioistakin. Tulevaisuus on heidän käsissään.

4.2 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on tunne siitä, että nuori on tärkeä ja arvokas ryhmälle, johon hän kuuluu. Se on aito kokemus siitä, että on mahdollisuus vaikuttaa. Yhteisöllisyys on ryhmään kuulumista, sitä ettei ole yksin. (Korpinen 2008.)

Sosiologi Eräsaaren mukaan yhteisöllisyydellä on kolme perusedellytystä. Ensimmäisenä edellytyksenä on läsnäolo. Se, että ihmisillä olisi aikaa toinen toisilleen. Yhteisöllisyyden ylläpitämiseksi vaaditaan läsnäoloa ja vuorovaikutusta aamulla, illalla, yöllä, kotona, koulussa, kadulla ja kauppakeskuksessa. Yhteisön toinen perusedellytys on yhteinen fyysinen tila. Kolmanneksi yhteisöllisyys rakentuu pysyvyydelle. Yhteisöllisyyden pohjana on luottamus. Se syntyy vain siitä, että tuntee toiset ja heidän tapansa. (Eräsaari 2007.) Kaipion (1999, 48.) mukaan toimivan yhteisön periaatteita ovat tasa-arvoisuus ja yhteisöllisyys, terveen järjen periaate, avoimuus ja rehellisyys, oikeuden mukaisuus, luottamus sekä fyysinen ja psyykinen koskemattomuus.

Vaikka perhekäsitys on muuttunut viimeisten muutaman vuosikymmenen aikana, nuorilla on kuitenkin omat viiteryhmänsä, joihin he kokevat tiiviisti kuuluvansa (Korpinen 2008). Jokaisella ihmisellä on perimmäinen tarve kuulua johonkin yhteisöön. Se on tärkeää identiteetin muodostumisen ja persoonallisuuden kehityk-

sen kannalta. Yhteisöön kuuluminen ei vähennä yksilön arvoa, vaan yhteisöt on tarkoitettu toimivaksi yksilön parhaaksi. Ihmisten kanssa käydyssä dialogissa yksilö voi kehittää itseään ja vuorovaikutustaitojaan. (Hämäläinen 2001, 63.)

Sosiaalipedagogiikan viitekehyksessä ihmisen kasvua yhteiskunnassa tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. Keskeistä on ihmisen kuuluminen yhteisöön ja niiden kehittäminen jäsentensä kasvun ja hyvinvoinnin tukijana. Kasvatuksen yksi tärkeä tavoite on se, että ihminen oppisi niitä sosiaalisia taitoja ja valmiuksia, joita vaaditaan sosiaalisessa ja yhteiskunnallisessa ympäristöön sopeutumisessa ja myös sen kehittämisessä. Jotta nämä taidot omaksuttaisiin, tulee nuoren oppia kuulumaan ryhmään ja tuntee olevansa siinä hyväksytty ja arvostettu. Hänen tulee voida vaikuttaa ryhmän kehittymiseen ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen. Siihen tarvitaan sosiaalista osallistumista. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 77, 151.)

Yhteisöllisyyttä ja toisista välittämistä opitaan ennen kaikkea yhdessä tekemisen ja toisiin tutustumisen kautta (Ellonen 2008). Yhteisöllisyyden kannalta onnistunut ryhmäytymisprosessi on hyvin tärkeä. Ryhmiä on vaikea ryhmäyttää, koska ammattikoulussa ryhmät ovat koko ajan muutostilassa. Ammatillisissa opinnoissa suuntautumisvaihtoehto valitaan perusopintojen jälkeen ja tällöin ryhmät vaihtuvat. Jos pohja on huono, niin siitä on vaikea lähteä tilannetta parantamaan. (Kärkkäinen 2010.) Dominossa keskustelimme myös siitä, kuinka toisen asteen luokattomuus aiheuttaa irrallisuutta, mihinkään kuulumattomuuden tunteita. (Siiteri 2010.)

4.3 Elämänhallinta

Elämänhallinnan kehittyminen on pitkä prosessi, joka alkaa jo vauvaiästä. Vauva huomaa, että itkullaan hän voi vaikuttaa siihen, mitä hänelle tapahtuu. Itkun seurauksena joku tulee paikalle ja vauvan pahaolo helpottaa. Elämänhallinnan kehittymisen kannalta on tärkeää, että vastaus vauvan itkuun tulee oikeaan aikaan. Vauvan tulee pystyä yhdistämään aikuisen reaktio omaan toimintaansa. Vauvalle tulee siis tunne, että hän voi vaikuttaa ympäristöönsä. Seuraavana elämänhallin-

nan tunnetta kehittävät lapsen havainnot omista onnistumisen kokemuksista. On myös tärkeää auttaa lasta ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita oikein. Elämänhallinnan kehittymiseen kuuluu se, että lapsi joutuu vastuuseen teoistaan. Kyse ei ole oikeastaan rangaistuksista, vaan siitä, että virheitä tehdessään hänen täytyy omalla toiminnallaan korjata tilanne. Rajat ja kontrolli ovat osa elämänhallinnan kehittymistä. Viimeinen elämänhallinnan kehitysvaihe on sisäinen autonomia. Ihminen pystyy itse määrittelemään omia tunteitaan, käytöstään ja ajatuksiaan, sekä päättämään milloin ja miten reagoi erilaisiin tilanteisiin. (Keltikangas-Järvinen 2008, 258–261.)

Elämänhallinnalla tarkoitetaan uskoa siihen, että ihminen voi itse vaikuttaa asioihin ja muuttaa olosuhteita itselleen paremmiksi. Hän pyrkii omalla toiminnallaan muuttamaan rasittavia tai voimavaransa ylittäviä ulkoisia tai sisäisiä olosuhteita suotuisammiksi. Hänen tulisi tuntea olevansa vastuussa omasta elämästään. (Keltikangas-Järvinen 2008, 255.)

Nykyään sosiaalipedagogiikassa korostetaan entistä enemmän syrjäytyneiden ja marginalisoituneiden ihmisten arjen tukemista. Tavoitteena on parempi arki. Osallistumisen tarkoituksena on saada ihmiset ottamaan oma elämänsä hallintaan niissä yhteisöissä, joissa he ovat osallisina. (Kurki 2002, 35.) Sosiaalipedagoginen työ tapahtuu siellä missä ihminen on. Tarkoituksena on elämänhallinnan lisääminen, ihmisen subjektiivisuuden tunnistaminen ja itseapuun auttaminen. Ihmisen tulisi nähdä oman elämänsä mahdollisuudet. Hänen tulisi ymmärtää omien tekojensa vaikutukset elämäänsä. (Hämäläinen 2001, 61.)

Elämänhallintaan liittyvät erilaiset vaikeudet, kuten päihde- ja mielenterveysongelmat ja kyvyttömyys tarttua asioihin. Nämä ongelmat rajoittavat usein nuorten työskentelyä. Ne estävät häntä etenemästä niin elämässä kuin ammatillisestikin ja estävät tavoitteellisen toiminnan. (Hämäläinen 2001, 91.) Työpajakoulu Pulssin Stenström kertoi, että nuorilla on mennyt rytmit päälaelleen, yöt valvotaan tietokoneella ja aamut nukutaan. (Stenström 2010.) Huonosti nukuttu yö näkyy väsymyksenä, käyttäytymisessä, mielialassa ja sosiaalisissa suhteissa. Nuoruus on muutenkin rankkaa aikaa ja väsymyksen aiheuttama stressi kärjistyy yleisenä pahoinvointina. (Kinnunen 2010.) Pulssissa Kärkkäinen kertoi myös, että 18-

vuotiaalla on usein päällä juhlimisputki ja oma vapaa-aika on se tärkein asia, koulu tulee vasta seuraavana. Näin syntyy kierre. (Kärkkäinen 2010.) Sosiaalipedagogisen työn avulla pyritään korvaamaan nämä negatiiviset kierteet, jotka aiheuttavat syrjäytymistä ja huono-osaisuutta, positiivisilla kierteillä. Positiivisilla kierteillä saadaan aikaan elämönhallintaa, selviytymistä arjesta, yhteiskunnallista osallisuutta ja kokonaisvaltaista ihmisyyttä. (Hämäläinen 2001, 64.)

Ristinkirkossa käydyssä teemaillassa korostettiin elämönhallintaan liittyvien perusasioiden ja perustarpeiden huomioimista. Nuorelle on taattava kunnollinen uni ja aamulla herätessä on hyvä ottaa huomioon aamupalan tärkeys. (Juhanila 2010.) Kinnunen painotti, että rutiineihin on kiinnitettävä huomiota. Ne luovat turvaa nuoren arkeen. Pohja arjen rytmille ja rutiineille luodaan jo lapsuudesta lähtien. (Kinnunen 2010.) Nuorille tulisi uskaltaa olla aikuinen. Ongelmia syntyy silloin, jos nuorilla ei ole kotona rajoja eikä sääntöjä. (Stenström 2010.) Nuoruudessa alkaa itsenäisen elämän ja elämönhallinnan harjoittelu, jonka myötä vastuu kasvaa. (Juhanila 2010.)

Lopullinen elämönhallinta syntyy vähitellen, ja kehitys kestää aina varhaislapsuudesta aikuisuuteen. Elämönhallintaan kuuluu tunne omasta vaikuttamisen mahdollisuudesta sekä kyky tehdä kompromisseja omien ja ympäristön vaatimusten kesken. Kompromisseja tehdessä tulisi löytää tyydyttävä ratkaisu sovittujen sääntöjen varassa. Itsensä toteuttaminen ei ole pelkästään rohkeutta tehdä, mitä itse haluaa, vaan kyky olla tyytyväinen löytäessään tavan toteuttaa itseään niin, että muutkin ovat tyytyväisiä ja onnellisia. (Keltikangas-Järvinen 2008, 263.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää millaisiin toimenpiteisiin oppilaitokset ovat ryhtyneet oikeusministeriön antamien suositusten perusteella. Tutkimuksemme avulla haluamme kartoittaa kuraattoreilta konkreettisia toimenpiteitä, joita heidän oppilaitoksessaan on laitettu käytäntöön suositusten antamisen jälkeen. Tulevan ammattimme kautta haluamme peräänkuuluttaa kouluissa tehtävää ennaltaehkäisevää työtä, jonka avulla nuorten pahoinvointi tunnistettaisiin ajoissa. Asiantuntijahaastatteluiden avulla haluamme perehtyä moniammatilliseen yhteistyöhön. Haastattelemme nuorten parissa työskenteleviä ihmisiä, joita koulutuskeskus Salpauksen kuraattorit mainitsivat tärkeiksi yhteistyökumppaneiksi.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

- ✚ Kuinka toisen asteen oppilaitokset ovat reagoineet oikeusministeriön antamiin suosituksiin?
- ✚ Millaisia käytäntöjä oppilaitoksilla on koulukiusaamiseen liittyen?
- ✚ Millaiset valmiudet ja resurssit oppilaitoksilla on ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä?

6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Tutkimuskohteeksi rajautui Koulutuskeskus Salpauksen kaikkien yksiköiden kuraattorit. Alun perin ajatuksena oli sisällyttää tutkimukseen myös Lahden lukiot, mutta taustatyötä tehdessä tuli ilmi, ettei Lahden lukioissa työskentele kuraattoreita. Tarkoituksena oli myös rehtoreiden ottaminen osaksi tutkimus otosta, mutta uskoimme kuraattorien näkemysten olevan enemmän linjassa tulevan ammattimme sekä sosiaalipedagogisen viitekehyksen kanssa.

Tutkimuslupaa pyydettiin kirjallisesti Koulutuskeskus Salpauksen omalla tutkimuslupahakemuksella tammikuussa 2010. Lupahakemus käsiteltiin Salpauksen johtokunnankokouksessa 2. helmikuuta ja lupa tutkimukselle myönnettiin.

Koulutuskeskus Salpauksessa työskenteli 11 kuraattoria tutkimuksemme tekemisen aikana. Kyselylomakkeemme (liite 2) sisälsi 10 avointa kysymystä, joiden avulla kartoitettiin kuraattorien näkemyksiä suositusten perusteella tapahtuneista muutoksista. Kyselylomakkeessa oli jokaisen kysymyksen alla tyhjää tilaa vastausta varten. Kysymykset pohjautuivat Oikeusministeriön antamiin suosituksiin, jotka myös kirjattiin kyselylomakkeeseen. Näin ollen kuraattorien oli helppo peilata kysymyksiä suositusten kanssa. Kysymyksiä oli teemoiteltu jo niitä aseteltaessa, koska ne pohjautuivat Oikeusministeriön tutkintalautakunnan antamiin suosituksiin.

Opinnäytetyö aikataulu oli melko kiireinen, joten ajattelimme, että postitse menevät kyselyt tavoittaisivat kuraattorit parhaiten. Näin heillä olisi myös mahdollisuus vastata kyselyyn silloin, kuin he parhaaksi näkevät. Kyselylomakkeet lähetettiin postitse torstaina 4.2.2010 ja palautuspäivä oli 19.2.2010. Näin ollen kuraattoreille jäi vastausaikaa kaksi viikkoa. Kyselylomakkeen mukana lähetettiin saatekirje, jossa vastaajille avattiin tutkimuksen tarkoitusta. (liite 1)

Yllättäväksi haasteeksi muodostui kuraattorien vastausten vähäisyys. Olimme kolmesti sähköpostitse yhteydessä Koulutuskeskus Salpauksen kuraattoreihin muistuttaen kyselystä ja jatkaen kyselylomakkeiden palautusaikaa. Sähköpostien liitteeksi laitettiin kyselylomake, jolloin kuraattoreilla oli mahdollisuus vastata

kyselyyn myös sähköpostitse. Vastauksia saatiin kuitenkin takaisin vain neljä kappaletta. Pohdimme, että tutkimuksen onnistumisen kannalta olisi ollut tärkeää, että olisimme henkilökohtaisesti käyneet esittäytymässä kuraattorien yhteisessä kokouksessa. Näin ollen tutkimus olisi saanut kas vot.

Kuraattorien vähäisten vastausmäärän takia teimme aineiston tueksi myös asiantuntijahaastatteluja. Asiantuntijahaastatteluja ei analysoitu tutkimustulosten yhteydessä, koska niihin ei ollut tutkimuslupaa. Nuorten parissa toimiviin ammattilaisiin otettiin yhteyttä sähköpostilla, kerrottiin opinnäytetyön tilanne ja pyydettiin lupa haastatteluihin. Haastattelujen tarkoitus oli rikastuttaa teoriaa, sekä pohdinnassa toimia vuoropuhelussa tutkimustulosten kanssa. Haastattelimme Työpajakoulu Pulssin, Dominon sekä Nuorisovastaanotto Sihdin työntekijöitä. Kuraattorit kertoivat edellä mainittujen toimijoiden olevan tärkeä osa heidän tekemäänsä moniammatillista yhteistyötä.

6.1 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analysointi

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksen avulla halutaan todentaa todellista elämää ja tuottaa uutta tietoa. Kohderyhmä oli valittu tiedostetusti ja vastaajien määrä oli melko pieni. Kaikki edellä mainitut seikat puoltavat kvalitatiivista tutkimusmenetelmää opinnäytetyöhön. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157–160).

Tutkimuksessa oli tärkeää tavoittaa kuraattorien omia näkemyksiä. Avoimien kysymysten avulla haluttiin antaa kuraattoreille mahdollisuuden kertoa juuri oman mielipiteensä omin sanoin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 201.) Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä on pieni otos, jota voidaan tutkia mahdollisimman tarkasti (Eskola & Suoranta 1998, 18). Tutkimuksen aikana Koulutuskeskus Salpauksessa työskenteli yhteensä 11 kuraattoria, jotka kaikki otettiin osaksi tutkimusotosta.

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan aineistolähtöisestä analyysistä. Sen avulla pyritään luomaan aineistosta teoreettinen kokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2009,

95). Tässä tutkimuksessa teoria rakentuu aineiston pohjalta, ikään kuin alhaalta ylöspäin. Kvalitatiivisen aineiston analyysin tarkoituksena on selkeyttää aineistoa ja siten tuottaa uutta tietoa. Aineiston analyysi tiivistää olennaisen tiedon aineistosta. (Eskola & Suoranta 1998, 19, 138.)

Aineiston analysoinnissa on tärkeää aineiston rajaaminen. Rajaamisen kautta aineistosta poimitaan tutkimuksen kannalta olennaiset asiat, joita määrittelevät tutkimuskysymykset. Kuraattoreilta saadusta aineistosta poimittiin tutkimuksen kannalta olennaiset asiat teemoittelun avulla. Siinä on kyse aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä tiettyjen aihepiirien mukaan. Tällöin voidaan vertailla tiettyjen teemojen ilmentymistä aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.) Aineiston pohjalta nousseet teemat vastaavat tutkimuskysymyksiin.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole yhtä oikeaa ohjetta. Tutkimus on kokonaisuus ja luotettavuuden kannalta siitä on kuitenkin löydyttävä tutkimuksen kannalta olennaiset tiedot. Tärkeää on tulla ilmi ainakin tutkimuksen tarkoitus ja kohde, miten aineisto on kerätty, analysoitu ja raportoitu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.)

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 24.) toteavat, että eettisyyden kannalta on tärkeää, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti ja tieteellisten vaatimusten mukaisesti. Koemme, että edellä mainitut asiat ovat toteutuneet opinnäytetyössämme. Olemme koko tutkimusprosessin ajan toimineet rehellisesti, huolellisesti ja tarkkuutta käyttäen.

Tutkimuksen eettisyyden kannalta on tärkeää, että lähtökohtana tutkimuksessa on muistettava ihmisarvon kunnioittaminen. Jokaisella kuraattorilla oli mahdollisuus päättää osallistuvatko he tutkimukseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 25.) Tutkittavien informointi tutkimuksen tarkoituksesta on tärkeää vastausprosentin kannalta. Tutkittavia voi myös motivoida kertomalla siitä, kuinka tutkimustulok-

sia tullaan käyttämään ja kuinka niitä voitaisiin jatkossa käyttää. (Kuula 2006, 99–105.)

Tutkimuskysymyksiä muotoiltaessa tärkeää oli kysymysten saattaminen sellaiseen muotoon, että ne ovat ymmärrettäviä, koska emme henkilökohtaisesti tapaisi tutkittavia. Kysymysten muotoa muokattiin useasti. Opinnäytetyön ohjaaja, opponentit sekä suunnitelmaseminaarissa olleet opiskelijat saivat antaa palautetta kysymyksistä. Vielä juuri ennen kyselylomakkeiden lähettämistä kysymysten muotoa hiottiin ja kyselylomakkeeseen lisättiin Oikeusministeriön tutkintalautakunnan asettamat suositukset, jotta vastaavien olisi helppo reflektoida vastauksiin suositusten kanssa. Kysymyksiä miettiessä tärkeää oli huomioida mitä kysymyksillä haluttiin saada tietoon ja miksi. Mielestämme kysymykset, joita kuraattoreilta kysyttiin, toivat esille ajankohtaisia ja tärkeitä asioita.

Kyselytutkimuksen tekemiseen liittyy ongelmia. Kyselylomakkeen vaarana voi olla, että vastausprosentti jää pieneksi. On myös mahdotonta varmistua siitä, kuinka vakavasti vastaajat ottavat kyselyn ja kuinka tunnollisesti ja rehellisesti he ovat vastanneet kysymyksiin. Ongelmaksi voi muodostua myös se, että vastaajat eivät tunne asioita, joita kyselyssä kysytään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.) Tutkimuksen edetessä saatiin tieto, että Koulutuskeskus Salpauksessa on ollut vaihtuvuutta kuraattoreissa, joten voi olla mahdollista, että se on vaikuttanut vastausprosenttiin. Tämä otettiin huomioon muistuttaessa kyselyyn vastaamisesta. Pidimme tärkeänä, että jokainen kuraattori vastaisi oman tietämyksensä mukaisesti.

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi se, ettei kyselyyn vastanneita kuraattoreita ole henkilökohtaisesti tavattu. Näin ollen omat mielipiteet eivät voi vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. (Töttö 2000, 11.) Vastaajille laitettiin kuitenkin sähköpostilla yhteystietomme, jos heille nousisi jotain kysyttävää koskien tutkimusta.

Koska kuraattoreilta saatu aineisto jäi suhteellisen niukaksi, aineiston tueksi tehtiin asiantuntijahaastatteluja Työpajakoulu Pulssissa, nuorten monipalvelukeskus Dominossa ja nuorten vastaanotto Sihdissä. Näin ollen asiantuntijahaastattelut lisäsivät tutkimuksen luotettavuutta. Opinnäytetyöprosessin jälkeen kuraattoreilta

saatu aineisto hävitetään asianmukaisesti. Tutkimuksen eettisyyden kannalta tämä on merkittävää, etteivät tutkimustulokset päätyisi väärin käsiin (Mäkinen 2006, 81).

7 TUTKIMUSTULOKSET

Jokelan koulusurman jälkeen annetuilla Oikeusministeriön suosituksilla pyritään ennaltaehkäisemään syrjäytymistä, parantamaan kouluturvallisuutta ja vähentämään samankaltaisen tragedian riskiä tapahtua uudelleen.

7.1 Oikeusministeriön suositusten vaikutus oppilaitosten turvallisuuteen

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää millaisia toimenpiteitä oppilaitoksissa on tapahtunut suositusten antamisen jälkeen. Vastauksista kävi ilmi, että turvallisuuteen on kiinnitetty enemmän huomiota oppilaitoksissa. Henkilökunnalle on järjestetty koulutusta ja annettu tietoa henkilöturvallisuudesta. Henkilökunnan kanssa on myös käyty läpi eri toimintamalleja, kuten luokasta poistumista Jokelan tapaisessa tilanteessa. Tutkittavat esittävät näkemyksiään seuraavasti:

Kuraattorina pyrin havainnoimaan epäkohtia ja ongelmia joka päivässä työssäni. Havaitessa epäkohtia, niihin puututaan välittömästi.

Konkreettista turvallisuutta on pyritty parantamaan päivittämällä alakohtaisia kriisitoimintamalleja, joissa selkeät toimintaohjeet niin opiskelijalle kuin henkilöstöllekin.

Opiskelijahuoltoryhmän toimintaan kriisitilanteissa on myös kiinnitetty huomiota entistä enemmän.

Vastauksista ilmeni, että syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja kouluturvallisuuden parantamiseksi opiskelijoille on teetetty kyselyitä. Kuraattorit eivät tarkentaneet vastauksissaan millaisia kyselyt ovat olleet, mutta toivat esille ryhmän arvioineen niissä omaa ryhmähenkeään, sekä tuoneen esille kehittämisajatuksia.

7.2 Opiskelijahuoltoryhmä – tukena opiskelijan arjessa

Tutkimuskysymysten perusteella haluttiin selvittää millaisia muutoksia Oikeusministeriön suositukset ovat saaneet aikaan oppilaitoksissa sekä miten oppilaitokset tukevat nuorten syrjäytymisen ehkäisyä. Suositusten yhtenä tavoitteena oli oppilashuoltotyön kehittäminen sellaiseksi, että se aktiivisesti tukee opiskelijan arkea. Opiskelijahuoltoryhmän työ tukee omalta osaltaan nuorten ongelmien ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyä.

Koulutuskeskus Salpauksessa opiskelijahuoltoryhmään kuuluvat koulutuspäällikkö, kuraattori, terveydenhoitaja, opinto-ohjaaja, sekä erityisopetuksesta vastaava opettaja. Mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan opiskelijahuoltoryhmään voi osallistua myös joku muu henkilö esimerkiksi ryhmänohjaaja. Opiskelijahuoltoryhmän lisäksi opiskelijoiden tukena toimivat ryhmänohjaaja, psykiatrinen sairaanhoitaja sekä kaksi psykologia.

Koulussamme toimii oppilashuoltoryhmä, joka kokoontuu säännöllisesti kerran kuukaudessa. Tarpeen vaatiessa oppilashuoltoryhmä kutsutaan koolle useammin.

--lisäksi työskentelee kuraattori-sairaanhoitaja psykologien työparina. Se nopeuttaa ja auttaa mielenterveyspalveluihin pääsemisessä.

Opiskelijahuoltoryhmä on jatkuvan kehityksen alla. Opiskelijahuoltoryhmän painopistettä on pyritty siirtämään ennaltaehkäisevämpään suuntaan. Kehittämiskohteeksi kuraattorien vastausten pohjalta nousi terveydenhoitajan työpanoksen lisääminen oppilaitostyöhön.

Toisinaan hoitajat eivät ehdi edes opiskelijahuoltoryhmiin, joissa käsitellään yleisiä asioita sekä opiskelijatapauksia.

Kuraattorit näkivät tärkeänä terveydenhoitajien läsnäolon jaksojen jälkeisillä opintomenestyksen seurantakokouksissa. Kokouksissa käsitellään ryhmien eteneminen sekä erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat.

7.2.1 Kuraattorien resurssit

Kuraattorit olivat suurimmaksi osaksi yhtä mieltä kuraattorien riittävydestä. Koulutuskeskus Salpauksessa on suhteellisen hyvä tilanne verrattuna lukioihin. Opiskelijamäärä yhtä kuraattoria kohti on noin 600–700 opiskelijaa, ja pienemmissä yksiköissä kuraattorit tekevät osittaista työaika.

Tietenkin pienempi opiskelijamäärä olisi aina parempi! Silloin voisi tehdä paremmin ennaltaehkäisevää työtä ja olisi paremmin opiskelijoiden tavoitettavissa.

Opiskelijoiden määrä ei välttämättä kerro työn kuormittavuudesta ja opiskelijoiden tarpeissa esiintyy eroja alakohtaisesti. Kuraattorit eivät vastauksissaan tarkentaneet millaisista eroista on kyse.

On helppoa sanoa, että kuraattoreja on liian vähän suhteessa opiskelijoiden määrään. On kuitenkin myös huomioitava miten työtä tehdään ja minkälaisesta alasta on kyse. Opiskelijoiden määrä ei vielä kerro paljoa porukan työllistävyydestä

Yksi kuraattoreista totesi kuitenkin suoraan, ettei kuraattoreiden määrä ole riittävä. Myös ruuhka-ajat, kuten koulun aloitus, pitävät kuraattorit kiireisenä, eikä silloin ole mahdollista olla kaikkien opiskelijoiden tavoitettavissa.

--tunnen riittämättömyyttä, enkä millään pysty vastaamaan kaikkien tarpeisiin.

Koulutuskeskus Salpauksessa kuraattorille pääsyä on pyritty tekemään mahdollisimman helpoksi. Kuraattorin vastaanotolla ollessaan opiskelija on oikeutettu olemaan poissa tunnilta. Kuraattorille päästäkseen opiskelijan on varattava aika. Se on pyritty hoitamaan niin, että opiskelijalla olisi mahdollisimman matala kynnyksen varata aikaa.

Ajan kuraattorin luokse voi varata soittamalla, tekstarilla, sähköpostilla tai tulemalla käymään kuraattorin luona.

Käytännössä arjessa näkyminen ja yksi oppilaitos madaltaa nuoren kynnystä tulla juttusille omissa asioissaan.

Kuraattorin vastaanotolle pääsee akuuteissa asioissa pääsääntöisesti samana päivänä, kun tarve ilmenee. Vähemmän akuuteissa asioissa aika löytyy yleensä 1-2 päivän sisältä tai ainakin samalla viikolla. Kuitenkin kuraattorille pääsyä hankaloittaa se, että usealla kuraattorilla on pari toimipistettä, eikä silloin voi olla joka päivä tavattavissa. Kuraattorilla on myös palavereja, kokouksia ja opiskelijatapaamisia työhuoneensa ulkopuolella.

7.2.2 Moniammatillinen yhteistyö ja salassapitosäännökset

Koulutuskeskus Salpauksessa moniammatillinen verkosto on laaja. Salpauksen sisällä moniammatilliseen verkostoon kuuluvat kuraattori, koulutuspäällikkö, erityisopetuksesta vastaava, psykiatrinen sairaanhoitaja, psykologi sekä terveydenhoitaja, joka nähdään tärkeimpänä yhteistyökumppanina.

Koulutuskeskus Salpauksessa tehdään yhteistyötä kaikkien tarvittavien viranomaisten kanssa. Yhteistyötahoiksi mainittiin työvoimatoimisto, sosiaalitoimi, seurakunta, nuorisotoimi, lähipoliisi, nuorisopsykiatrisen hoidon palvelut sekä nuorten palvelukeskus Domino. Koulutuskeskus Salpauksen sisällä toimii myös työpajakoulu Pulssi, joka työskentelee koulutuksensa keskeyttämisvaarassa olevien nuorten kanssa.

Opiskelija-asioissa yhteistyötä tehdään myös lukuisten ulkopuolisten tahojen kanssa, konsultoiden ja yhteispalaverien muodossa.

Salassapitosäännöksistä Koulutuskeskus Salpauksesta kerrottiin, ettei niihin nykään ole tullut muutoksia, mutta tiedonkulkua on parannettu. Jokaisen jakson

vaihduttua järjestetään opettajien kanssa palautekeskustelu ryhmän opiskelijoista. Keskustelussa käydään läpi kenellä menee hyvin ja kuka tarvitsee tukea opiske- luun tai yhteydenottoja esim. poissaolojen takia.

Vastauksissa todettiin myös, että alaikäisten asioissa on helppo toimia huoltajien kanssa sekä olla yhteydessä eri tahoihin mm. lastensuojelulain puitteissa. Haasteet tulevat täysikäisten kanssa, joilta tarvitaan lupa tiedonsiirtoon tai keskusteluihin.

Opiskelijat ovat todella valveutuneita ja tietoisia siitä, että kun täyt- tävät 18, niin kotiin ei saa asioista infota ilman lupaa.

--koska itse tietää, että mikäli vanhemmat oikeasti tietäisivät kou- lunkäynnin tilanteen, niin puuttuisivat siihen ja todennäköisesti myös saisivat tilannetta muuttumaan.

Toisinaan salassapitosäännökset voivat vaikeuttaa moniammatillista yhteistyötä.

--yhteistyö esim. nuorten psykiatristen tukitoimien kanssa on haasta- vaa, koska eivät voi kertoa opiskelijan tilanteesta koululle päin.

Käytännössä lupa kuitenkin usein saadaan keskustelemalla asioista opiskelijan kanssa. Mikäli opiskelijaa ei tavoiteta, ei ole myöskään mahdollisuutta saada lu- paa, jolloin huoli kasvaa.

7.3 Koulukiusaaminen

Toisen tutkimuskysymyksen avulla haluttiin selvittää millaisia käytäntöjä oppilai- toksilla on koulukiusaamiseen liittyen. Vastauksista selvisi, että Koulutuskeskus Salpauksessa kiusaamista esiintyy vuosittain vaihtelevissa määrin. Periaatteena on kuitenkin välitön puuttuminen. Vastaajien mielestä opettajat pystyvät havaitse- maan ja puuttumaan kiusaamistilanteisiin, joita esiintyy tunnilla. Toisinaan kiu- saamisen tunnistaminen on haasteellista, koska näkyvä kiusaaminen on harvinais- ta.

--oleellista on varmasti myös opettajan persoona ja asenne, halutaanko asioita nähdä ja niihin puuttua.

Kiusaaminen saattaa olla ”näkyvätöntä” ryhmän ulkopuolelle jättämistä. Usein kiusaaminen tapahtuu taukojen aikana, koulun ulkopuolella ja netissä. Näissä tilanteissa keinot havaita kiusaamistilanteita ovat melko minimaaliset.

Kuraattorille kiusaaminen näkyy opiskelijan pahoinvointina, motivaation puutteena ja yksinäisyytenä.

Luulen, että tietoomme tulee kiusaamistilanteista vain jäävuoren huippu.

Koulutuskeskus Salpauksessa kiusaamistilanteet on käsitelty tapauskohtaisesti asianomaisten kanssa. Alaikäisten kohdalla tehdään aina yhteistyötä koteihin. Vastauksista tuli myös ilmi, että Koulutuskeskus Salpaukseen on tulossa kiusaamiseen liittyvä yhteinen toimintamalli valtakunnallisen opiskelijahuollon arvioinnin pohjalta. Vastauksista ei kuitenkaan tullut esiin millainen toimintamalli on kyseessä.

Kyselystä tuli ilmi myös se, että opettajia voisi entistä enemmän kouluttaa erilaisien kiusaamistilanteiden kohtaamiseen ja hoitamiseen. Koulutuskeskus Salpauksessa toimii ryhmien tukena ryhmänohjaajia. Hyvällä ryhmänjoajalla on ammatitaitoa puuttua kiusaamiseen sekä kiinnittää huomiota siihen mitä ryhmässä tapahtuu. Tarvittaessa ryhmänohjaajat kertovat huolta herättävistä asioista opiskelijahuoltoryhmälle.

Kiusaamistilanteita on pyritty myös ennaltaehkäisemään esimerkiksi pitämällä luentoja aiheesta. Opiskelijat ovat itse olleet halukkaita puhumaan ja käsittelemään aihetta. Opiskelijoita on yritetty herättää miettimään kiusaamisen seurauksia.

--mietitään koulukiusaamistilanteiden juridisia puolia, mitä tapahtuu, jos asia vietäisiin oikeuteen, ketkä olisivat syyllisiä.--

--havahdutetaan opiskelijoita puuttumaan itse mikäli havaitsevat minkäänlaista kiusaamista. Jokaisen opiskelijan velvollisuus on puuttua.

Ryhmäedustaja ja tutor-toiminnalla on pyritty osallistamaan opiskelijoita kiusaamisen ehkäisyssä. Kuraattorien mielestä opiskelijoiden osallistamisella saataisiin aikaan parhaita tuloksia kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Koulutuskeskus Salpauksessa on myös mietitty opiskelijoiden osallistamista esimerkiksi sovittelutoiminnassa.

Aloittavien ryhmien ryhmäytykset ovat ennaltaehkäisevää työtä. Ryhmille puhutaan ryhmätyötaidoista ja hyvän ryhmän merkityksestä.

Vastauksista tuli ilmi, että hyvä ryhmähenki ja avoin ilmapiiri toimivat kiusaamisen ennaltaehkäisynä.

7.4 Eväitä nuorten hyvinvointiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn

Kolmanteen tutkimuskysymykseen liittyen kuraattoreilta kysyttiin millaisia toimia he toivoisivat yhteiskunnalta, että nuoret voisivat paremmin. Kuraattoreiden vastauksista ilmeni, että he toivoisivat lisää resursseja nuorten kanssa tehtävään työhön. Esimerkiksi sosiaalipalvelujen resursseja tulisi lisätä huomattavasti, jotta pystyttäisiin puuttumaan epäkohtiin jo varhaisessa vaiheessa. Vielä ihanteellisempaa olisi, että pystyttäisiin panostamaan enemmän ehkäisevään työhön. Kuraattorien mielestä etsivän nuorisotyön jalkauttaminen kaikkiin suuriin oppilaitoksiin olisi toivottavaa.

Ehkäisevällä työllä saavutettaisiin pidemmällä tähtäimellä paremmat tulokset, kuin, että puututaan tilanteeseen, kun se on jo ongelma.

Resursseja ei varmaan koskaan ole kaikkia tyydyttävää määrää. Vaikka tarpeet kasvavat ja ongelmat tunnistetaan entistä paremmin, kuraattorien toiveissa olisi lisäresursseja siihen, että nuori tavoittaisi helpommin ammattitaitoisen aikuisen.

Lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon on panostettava ja hoitoon pääsyä helpotettava.

Kuraattorien mielteissä oli, että nuorten hyvinvointia lisäisi se, että painotettaisiin myös elämänhallinnallisia asioita, kuten päivärytmin, säännöllisen ruokailun, ulkoilun, harrastamisen ja yhdessäolon ja yhdessä tekemisen tärkeyttä. Elämänhallinnalliset taidot auttavat syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Vastauksista nousi huoli siitä, että nykyään nuoret kommunikoivat tietokoneiden välityksellä ja viettävät paljon aikaa tietokonemaailmassa. Tämä saattaa vääristää asioita ja todellisuutta.

8 POHDINTA

Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat pysäyttivät yhteiskuntamme ja niiden kautta konkretisoitui raa'alla tavalla nuorten pahoinvointi. On tärkeää huomioida, että epätoivoisiin tekoihin johtavia syitä on monia. Yleensä yksi ongelma ei nuoren elämässä muodostu katastrofiksi, mutta ongelmien kasautuessa ollaan jo syvemmillä vesillä.

Tutkimusta tehdessä haluttiin selvittää kuinka toisen asteen oppilaitokset ovat reagoineet oikeusministeriön antamiin suosituksiin ja millaisia resursseja oppilaitoksilla on ennaltaehkäistä koulukiusaamista sekä nuorten syrjäytymistä. Mielletämme tutkimusaineisto on vastannut tutkimuskysymyksiin. Asiantuntijahaastattelut ovat tukeneet teoriaa sekä niissä esiin tuodut asiat ovat olleet linjassa kuraattoreilta saadun aineiston kanssa. Haastatellut asiantuntijat olivat suuri anti opinnäytetyölle. Oli hienoa huomata, kuinka nuorten kanssa työskentelevät ammattitaitoiset aikuiset aidosti välittävät nuorista ja heidän hyvinvoinnistaan. Asiantuntijat ottivat meidät avoimesti vastaan ja pitivät opinnäytetyömme aihetta hyvin tärkeänä ja ajankohtaisena.

Pohdimme opinnäytetyöprosessin aikana, että voisiko nuori saada paremmin apua, jos hänen kanssaan toimivat ammattilaiset voisivat jakaa avoimesti tietoja nuoren elämäntilanteesta. Näin syntyi ajatus kysyä salassapitosäännöksiä vaikutuksista nuorten kanssa tehtävään työhön sekä sitä, onko salassapitosäännöksiä Jokelan koulusurmien jälkeen annettujen suositusten jälkeen selkeytetty. Koulutuskeskus Salpauksessa ei niinkään salassapitosäännöksiin ole tullut muutoksia, mutta tiedonkulkua on parannettu. Kuraattorien vastauksista tuli ilmi, etteivät salassapitosäännökset vaikeuta moniammatillista yhteistyötä. Myös asiantuntijahaastattelut tukivat moniammatillisen yhteistyön toimivuutta. Tarpeellisista asioista voidaan keskustella eri ammattilaisten välillä.

Salassapitosäännöksistä puhuttaessa tärkeä huomio, niin kuraattorien vastauksista kuin asiantuntijahaastattelujen pohjalta, oli täysi-ikäisyyden asettamat haasteet nuorten kanssa tehtävälle työlle. Alle 18-vuotiaden kanssa on helppoa työskennellä, koska vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on avoimempaa. Vanhempiin voi-

daan olla yhteydessä kaikissa nuorta koskevissa asioissa kuten poissaolot, koulumenestys tai kiusaamistilanteet. Kun nuori saavuttaa täysi-ikäisyyden, hänen asioistaan ei voi vanhempien kanssa keskustella, ellei nuori itse anna tähän lupaa. Nuoret ovat kuraattorien ja haastateltujen mukaan hyvin valveutuneita omista oikeuksistaan, ja ilman nuoren lupaa yhteistyö vanhempiin jää vähäiseksi. Kuraattorit kertoivat, että vanhempien soittellessa täysi-ikäisen nuorensa perään, ollaan aika tyhjän päällä. Nuoren asioita ei voida vanhemmille kertoa, vaikka ajateltaisiin, että he saisivat muutettua nuoren tilannetta parempaan suuntaan puuttumalla siihen.

Nuorten kanssa työskentelevät ihmiset olivat sitä mieltä, että yleensä lupa tiedon siirtoon saadaan, kun keskustellaan nuoren kanssa. Yhdessä nuoren kanssa pohditaan miksi olisi tärkeää keskustella asioista nuoren läheisen tai muiden tärkeiden toimijoiden kanssa. Muutosprosessi on hyvä jakaa jonkun kanssa ja nuoren oma verkosto pyritään ottamaan aina mukaan siihen. Nuorten monipalvelukeskus Dominossa tuotiin esille se, että on myös tärkeää auttaa nuorta itseapuun. Ongelmia tulisi osata käsitellä myös itsenäisesti, joten nuoren verkoston on hyvä olla tietoinen nuoren tilanteesta. Näin ollen nuori voi tarvittaessa keskustella asioistaan myös tapaamisten ulkopuolella. Työpajakoulu Pulssissakin todettiin, että vapaaajalla ei voida olla auttamassa nuoria, joten heidän tulisi myös itse osata toimia vastuullisesti.

Niin aineistosta kuin asiantuntijahaastatteluistakin nousi esiin huoli nuorten mielenterveydestä. Oppilaitoksissa tämä voi näkyä oppimisvaikeuksina, poissaoloina ja levottomuutena. Yksi ongelma saattaa johtaa toiseen ja ongelmilla on tapana kasautua. Asiantuntijat kertoivat, että tänä päivänä moniongelmaisuus näkyy nuorten parissa tehtävässä työssä. Esimerkiksi Pulssissa mainittiin mielenterveys- ja päihdeongelmat suurimmaksi syyksi työpajakouluun siirtymiselle.

Kuraattorien vastauksista ilmeni, että nuorten parissa tehtävään työhön kaitataan lisää resursseja. Olemme kuraattorien kanssa samaa mieltä ja ihanteena olisi, että nuorten mielenterveystyöhön annettaisiin lisää määrärahoja. Pohdimme, että olisi tärkeää havaita jo varhaisessa vaiheessa nuoren pahoinvointi ja puuttua tilanteeseen mahdollisimman pian. Ihanteena olisi, ettei hoitojonoissa joutuisi odottamaan

monia kuukausia. Näin tilanne ei pääsisi kärjistymään äärimmäisiin tekoihin. Nuoren hoitoon ohjaamisen tulisi olla selkeää ja hänet tulisi ohjata suoraan avun piiriin. Näin nuori ei joutuisi viranomaiskarusellin pyörteisiin, jossa oma tarina tulisi kertoa aina uudestaan ja uudestaan.

Asiantuntijahaastattelujen pohjalta tärkeäksi nousi se, ettei nuorten mielenterveysongelmia tulisi hoitaa pelkästään lääkkeillä, vaan terapeutin hoidon ja keskustelun avulla. Monet ongelmat voisivat selvitä sillä, että olisi luotettava aikuinen, jonka kanssa purkaa ajatuksiaan ja ongelmiaan. Nuoren kanssa toimiva aikuinen toimii tulkkina nuoren ja maailman välillä sekä tulkkina nuoren ajatuksille ja tunnetiloille.

Ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen nousivat tärkeiksi työmuodoiksi nuorten hyvinvoinnin tukijoina. Nuori ansaitsee tulla ajoissa autetuksi, eikä häntä saisi jättää ongelmineen yksin. Ennaltaehkäisy on moraalisesti ja taloudellisesti kannattava työmuoto. Sen avulla saadaan pitkällä tähtäimellä parempia tuloksia, kuin silloin, jos puututaan tilanteeseen vasta kun se on jo ongelma. Esimerkiksi Nuorten monipalvelukeskus Dominossa tehtävän työn vuorokausihinnaksi on laskettu neljä euroa, kun taas laitoshoidon kustannukset voivat nousta moniin satoihin euroihin vuorokaudessa.

Yksi nuorten hyvinvointia lisäävä tekijä on elämänhallinnan tukeminen. Nuorilla tulisi olla säännöllinen päivärytmi, joka takaa riittävän levon ja ravinnon. Ulkoilu, harrastukset ja sosiaaliset suhteet lisäävät osaltaan tyytyväisyyttä elämään. Peräänkuuluttaisimmekin kasvattajien vastuuta elämänhallinnan puitteiden rakentamisessa. Vanhempien tulisi tarjota turvallinen kasvuympäristö, jossa huolehditaan nuoren perustarpeista ja asetetaan rajoja rakkaudella. Askola ja Porio (1990) kiteyttävät aidosti runossaan nuorten rajojen kaipuun.

--Jos sinä oisit laittanut rajat minun ei tarvitsisi etsiä niitä niin kaukaa.

Opinnäytetyö on nostanut esiin nuorten hyvinvoinnin nykytilan sekä sitä vaarantavia tekijöitä. Tutkimuksen myötä esiin on noussut monia laajoja ilmiöitä kuten

syrjäytyminen, mielenterveys ja koulukiusaaminen, joita jokaista oltaisi voitu jo itsessään tutkia. Opinnäytetyöhön on koottu Oikeusministeriön tutkintalautakunnan suositusten pohjalta nousseita ajankohtaisia ilmiöitä, mutta emme ole voineet tutkia näitä ilmiöitä läpikotaisin tämän tutkimuksen puitteissa. Opinnäytetyöhön on rajautunut vain jäävuoren huippu.

Vastaavan tutkimuksen voisi tehdä vertailuna lukioiden parissa tai jo peruskoulussa. Jatkotutkimuksien kannalta olisi myös mielenkiintoista saada nuorten näkökulma tutkimuksemme aiheeseen.

Opinnäytetyöprosessi on opettanut meille paljon. Tieteellisen tutkimustyön osaaminen on lisääntynyt opinnäytetyöprosessin aikana. Käytännön tutkimustyön kautta olemme oppineet kuinka asioita olisi voinut tehdä toisin, mitä kaikkea opinnäytetyötä aloittaessa tulee ottaa huomioon ja kuinka aikaa vaativaa se on.

Tulevina sosionomeina meitä kiinnostaa nuorten parissa tehtävä ennaltaehkäisevä työ. Opinnäytetyötä tehdessä olemme ymmärtäneet tämän työmuodon tärkeyden. Ammatillista kasvua ajatellen olemme laajentaneet tietämystä kuraattorien työstä, paikallisista nuorten palveluista, moniammatillisesta työstä sekä verkostojen tärkeydestä. Nuorten kanssa tehtävässä työssä on tärkeää huomioida nuorten omat sosiaaliset verkostot sekä viranomaisverkostot. On tärkeää muistaa, että aikuisen tulee olla aidosti läsnä ja kunnioittaa nuoren subjektiivista sekä hänen omaa totuuttaan. Valitsemamme aihe on pysynyt kiinnostavana koko opinnäytetyöprosessin ajan. Tiedonjano on vain kasvanut työtä tehdessä.

Olemme myös saaneet jalostettua ryhmätyötaitojamme ja omista epäilyistä huolimatta työskentelymme on ollut sujuvaa ja olemme selvinneet ilman suurempia erimielisyyksiä. Vaikka koko kevät on mennyt opinnäytetyön merkeissä, on huumorilla ollut silti tilaa ja sen avulla olemme myös selvinneet monista vaikeista hetkistä. Kiire ja aikataulut ovat olleet painostavasti läsnä koko ajan. Toisaalta tämä on kuitenkin ajanut meitä tutkimustyössä eteenpäin. Opinnäytetyöprosessi on vahvistanut paineensietokykyä.

LÄHTEET

Askola, I. & Porio, A. 1990. Lasinen lapsuus. Kuvia suomalaisen lapsen elämästä. Helsinki: Kirjapaja.

Autio, M., Eräranta, K. & Myllyniemi, S. 2008. Polarisoituva nuoruus? Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Cobain, B. 2001. Apu-a. Selvitymisopas masentuneelle nuorelle. Kärkölä: Pieni Karhu.

Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Tampere: Tampere University Press.

Ellonen, N. 2008. Yhteisöllisyys nuorten hyvinvoinnin ja turvallisuuden rakentajana. Nuorisotutkimuksen verkkokanava Kommentti. [Viitattu 25.3.2010] Saatavissa: http://www.komentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=416

Eräsaari, L. 2007. Julkista sektoria on tehostettu yhteisöllisyyden kustannuksella. Helsingin sanomat 19.11.2007.

Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Furman, B. 2003. Perhosiä vatsassa. Apua pelkoihin, paniikkiin ja ahdistukseen. Helsinki: Tammi.

Haasjoki, E. & Ollikainen, T. 2010. Mikä sun mieltä painaa? Kriisit nuoruudessa ja mielenterveyden tukeminen koulussa. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Heikkilä, M. & Saarinen, T. 2008. Koulukuraattorin työtä sosiaalipedagogisen lähestymistavan kautta. Hämäläinen, J. & Nivala, E. 2008.(toim.) Teoksessa So-

siaalipedagoginen aikakausikirja. Vuosikirja 2008. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.

Heiskanen, T., Salonen, K. & Sassi, P. 2006. Mielenterveyden ensiapukirja. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, E. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Holmberg-Kalenius, T. 2008. Elämää koulukiusaamisen jälkeen. Helsinki: Gummerus.

Hujala, A., Puonti, A. & Saarnio, T. 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.

Hämäläinen, J. 2001. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hämäläinen, J. 2008. Nuorten osallisuus. Hämäläinen, J. & Nivala, E. 2008.(toim.) Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakausikirja. Vuosikirja 2008. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki: Gummerus.

Jokelan koulusurmat 7.11.2007 tutkintalautakunnan raportti. 2009. Oikeusministeriön julkaisuja. [Viitattu 25.1.2010] Saatavissa:

http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIdpptype=BlobServer&SSURIdatacontainer=Default&SSURIdatacontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;filename=OMJU_2009_2_Jokelan_koulusurmat_132_s.pdf&SSURIsscontext=Satellite Ser-

ver&blobwhere=1243790105463&blobheadername1=Content-
Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf

Juhanila, M. 2010. Perheterapeutti. Miten nuorten jaksamista ja hyvinvointia voidaan edistää? Avoin keskustelutilaisuus Lahden Ristinkirkossa 17.3.2010.

Kaipio, K.1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskeskus.

Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008 tutkintalautakunnan raportti. 2010. Oikeusministeriön julkaisuja. [Viitattu 22.2.2010] Saatavissa:

[http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIapptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline; filename=OMSO_11_2010_Selvitys_180s.pdf&SSURIsscontext=Satellite Server&blobwhere=1266333385256&blobheadername1=Content-
Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf](http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIapptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;filename=OMSO_11_2010_Selvitys_180s.pdf&SSURIsscontext=SatelliteServer&blobwhere=1266333385256&blobheadername1=Content-
Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf)

Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämäntilanne. Helsinki: WSOY.

Kiilakoski, T. 2009. Viiltoja. Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 28. [Viitattu 23.2.2010] Saatavissa:

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/viiltoja.pdf>

Kinnunen, E. 2010. Johtava koulupsykologi. Miten nuorten jaksamista ja hyvinvointia voidaan edistää? Avoin keskustelutilaisuus Lahden Ristinkirkossa 17.3.2010.

Korpinen, S. 2008. Nuoret ja yhteisöllisyys. Nuorisotutkimuksen verkkokanava Kommentti. [Viitattu 23.3.2010] Saatavissa:

http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=418

Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kärkkäinen, M. 2010. Kuraattori. Koulutuskeskus Salpaus työpajakoulu Pulssi. Haastattelu 11.3.2010.

Langman, P. 2009. Kouluampujat. Miksi nuori tappaa?. Helsinki: BTJ kustannus.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma 2007. [Viitattu 11.3.2010] Saatavissa:

http://valtioneuvosto.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/lapset/ohjelmasisaeltoe/HPO_Lapset_HSA2007.pdf

Lastensuojelulaki 417/2007.

Linnakangas, R. & Suikkanen, A. 2004. Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:7. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lisäsykettä pulssiin. 2010. Valmentava koulutus ja erityisopetuksen tukipalvelut. Esite.

Luhtasaari, S. 2009. Depis. Masennuksen eri muodot. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Lämsä, A-L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja. [viitattu 17.2.2010] Saatavissa:

<http://herkules.oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf>

Läntinen, T. 2000. Syvälle sydämeen sattuu. Parhaat 1994-2000. Cd-levy. Columbia records.

Matikainen, J. 2008. Verkko kasvattajana – mitä aikuisen tulisi tietää ja ajatella verkosta?. Helsinki: Palmenia.

Myllyniemi, S. 2007. Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007. Opetusministeriön nuorisotutkimusseuran julkaisuja 79. [viitattu 23.2.2010] Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelu_neuvo/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2007.pdf

Myllyniemi, S. 2009. Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Opetusministeriön nuorisotutkimusseuran julkaisuja 97. [viitattu 23.2.2010] Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelu_neuvo/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2009.pdf

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Mönkkönen, K., Nurro, M & Väisänen, R. 1999. Sosiaalipedagogiikan käytännön sovellutuksia. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Nivala, E. 2008. Syrjäytymisestä osallisuuteen. Hämäläinen, J & Nivala, E. 2008. (toim.) Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakausikirja. Vuosikirja 2008. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.

Nurminen, A. 2010. Terveystoimittaja. Nuorten vastaanotto Sihti. Haastattelu 30.3.2010.

Nuorisolaki 72/2006.

Osallistava oppilashuolto. Etelä-Suomen Lääninhallituksen julkaisuja 34. Helsinki: Etelä-Suomen Lääninhallitus.

Pulssi työpajakoulu. 2009. Valmentava koulutus ja erityisopetuksen tukipalvelut. Esite.

Pörhölä, M. 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille?. Autio, M., Eräranta, K. & Myllyniemi, S. 2008. (toim.) Teoksessa Polarisoituva nuoruus? Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Salonen, K. 2010. Haasjoki, E. & Ollikainen, T. 2010. (toim.) Teoksessa Mikä sun mieltä painaa? Kriisit nuoruudessa ja mielenterveyden tukeminen koulussa. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Siiteri, A. 2010. Johtava ohjaaja. Nuorten monipalvelukeskus Domino. Haastattelu 22.3.2010.

Suomen lukiolaisten liitto 2010. [Viitattu 19.1.2010] Saatavissa:
<http://www.lukio.fi/service.cntum?pageId=141575>

Stenström, R. 2010. Erityisopetuksen koordinaattori. Koulutuskeskus Salpaus työpajakoulu Pulssi. Haastattelu 11.3.2010.

Särkelä, J. 2008. Koulumurhat. Helsinki: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Töttö, P. 2000. Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua. Tampere: Vastapaino.

Valtiontalouden tarkastusvirasto. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146/2007. [Viitattu 24.3.2010] Saatavissa:
http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf

Valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-11. [Viitattu 25.2.2010]

Saatavissa:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/kehittamisohjelma/liitteet/lapsi_ja_nuorisopolitiikan_kehittamisohjelma.pdf

Vehviläinen, J. 2002. Moniammatillinen nuorisotyö. Yksinäisten sankareiden ajasta tiimityöhön. Kauniainen: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Vertanen, I. 2008. Yrittäjyyskasvatus syrjäytymisen ehkäisemisessä. Lehtonen, H. 2008.(toim.) Teoksessa Sytykkeitä syrjäytymisen ehkäisyyn. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston Hämeenlinnan yksikkö.

LIITTEET

SAATEKIRJE

LIITE 1

Hei Koulutuskeskus Salpauksen koulukuraattori!

Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta ja opinnoissamme suuntaudumme sosiaalipedagogiseen lapsi- ja nuorisotyöhön. Teemme opinnäytetyötä nuorten pahoinvoinnista toisen asteen koulukuraattorien näkökulmasta.

Jokelan koulusurmien jälkeen Oikeusministeriö antoi suositukset, joiden avulla pyritään ennaltaehkäisemään syrjäytymistä, parantamaan kouluturvallisuutta ja estämään samankaltaisen tragedian tapahtumista uudelleen. Vastauksienne avulla haluamme selvittää, millaisia muutoksia oikeusministeriön suositukset ovat saaneet aikaan.

Tulevan ammattimme puolesta olemme ennen kaikkea kiinnostuneet nuorten parissa tehtävästä ennaltaehkäisevästä työstä ja sosiaalipedagogisesta työotteesta.

Toivomme, että valmiin tutkimuksemme tietoja voitte hyödyntää myös omassa työssänne. Vastauksenne käsitellään luottamuksellisesti tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Teitä ei voida tunnistaa vastauksistanne. Käytämme vastauksianne aineistona opinnäytetyöhömmä ja osia niistä käytämme esimerkkeinä valmiissa työssämme.

Postitathan täytetyn kyselylomakkeen viimeistään perjantaina 19.2.2010.

Vastauksistanne kiittäen,

Jenna Haukisaari

Tiia Immonen

Elina Saastamoinen

Kyselylomake on yksipuoleinen ja voitte halutessanne jatkaa vastaustanne lomakkeen toiselle puolelle.

Jokelan koulusurman jälkeen annetuilla Oikeusministeriön suosituksilla pyritään ennaltaehkäisemään syrjäytymistä, parantamaan kouluturvallisuutta ja vähentämään samankaltaisen tragedian tapahtumasta uudelleen.

1. Kuinka suositukset näkyvät käytännössä? Onko esimerkiksi ennaltaehkäisevään tai yhteisölliseen työhön kiinnitetty entistä enemmän huomiota? Kuinka se mahdollisesti näkyy työssänne?

Suositus 1. Sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetusministeriön tulisi viestinnällä ja tilannetta tiiviisti seuraamalla huolehtia siitä, että sosiaali- ja terveysviranomaiset ja opetuksen järjestäjät kehittävät oppilas- ja opiskelijahuoltotyötä. Työn tulee olla sellaista, että resursseja on suositusten mukainen määrä, työ on suunnitelmallista ja oppilaiden ongelmia pyritään aktiivisesti tunnistamaan ja tukitoimenpiteiden toteuttaminen varmistetaan. Tarvittaessa on ryhdyttävä lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin.

2. Kuinka helppoa nuoren on päästä koulukuraattorin vastaanotolle?

3. Mitä mieltä olette kuraattoreiden määrän riittävydestä suhteutettuna oppilaiden määrään?

4. Keitä oppilashuoltoryhmään kuuluu ja miten sen toimintaa voitaisiin mielestänne kehittää?

5. Millainen moniammatillinen verkosto teillä on ja minkälaista yhteistyötä teette?

Suositus 2. Sosiaali- ja terveysministeriön ja opetusministeriön tulisi selkeyttää oppilas- ja opiskelijahuollon tiedonkulkuun ja salassapitoon vaikuttavat säännökset.

6. Onko edellä mainitun suosituksen pohjalta tapahtunut muutoksia koulunne salassapitosäännöksissä? Miten salassapitosäännökset vaikuttavat moniammatilliseen sekä vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön?

Suositus 4. Opetusministeriön ja opetuksen järjestäjien tulisi huolehtia siitä, että kouluissa on aktiivisessa käytössä järjestelmälliset ja toimivat käytännöt kiusaamisen ennaltaehkäisyyn, puuttumiseen jo varhaisessa vaiheessa sekä seurantaan.

7. Kuinka paljon kouluissa ilmenee koulukiusaamista ja millaisena se näkyy työsänne? Millaiset resurssit mielestänne opettajilla on tunnistaa koulukiusaamista?

8. Minkälaisia käytäntöjä koulussanne on koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen? Millaisena mahdollisuutena näette nuorten osallistamisen koulukiusaamiseen liittyvissä asioissa?

9. Millaisia toimenpiteitä toivoisitte yhteiskunnalta, jotta nuoret voisivat paremmin?

10. Haluaisin vielä sanoa, että...

Kiitos, että vastasitte!